

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

მანანა ენუქიძე

ქართველი სტუდენტების მიერ ეროვნული იდენტობის
თვითპრეზენტაცია ევროპის უნივერსიტეტებში

კულტურისა და მედიის სოციოლოგია

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია სოციალური და კულტურული
კვლევების მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ნაშრომის ხელმძღვანელები: ლია წულაძე
სოციოლოგიის მეცნ. დოქტორი, თსუ ასოცირებული პროფესორი
ამირან ბერძენიშვილი - ფილოსოფიის დოქტორი, თსუ სრული პროფესორი

თბილისი

2019

ანოტაცია

კვლევის მიზანს წარმოადგენს იმის შესწავლა, თუ როგორ ხდება ქართველი სტუდენტების მიერ ეროვნული იდენტობის თვითპრეზენტაცია ევროპის უნივერსიტეტებში. დღეს, საქართველოს ევროპეიზაციის პირობებში ძალიან მნიშვნელოვანია, თუ როგორ მოხდება ეროვნული იდენტობის სხვადასხვა ასპექტის საერთაშორისო აუდიტორიისათვის ჩვენება და ევროკავშირის ქვეყნებში პოზიტიური იმიჯის შექმნა. ამ კუთხით, საყურადღებოა არა მხოლოდ ელიტის დისკურსი, არამედ რიგითი მოქალაქეების ანუ პოპულარული დისკურსი. რიგითი მოქალაქეებიდან სტუდენტებს მიუწვდებათ ხელი, რომ უცხოეთში საქართველოს შესახებ პოზიტიური გზავნილები წაიღონ და ევროკავშირის სხვადასხვა უნივერსიტეტში საქართველოს პრეზენტაცია მოახდინონ. შესაბამისად, დავინტერესდი ქართველი სტუდენტები ევროპაში როგორც ცდილობენ საკუთარი ეროვნული იდენტობის წარმოჩენას, პოზიტიური იმიჯის შექმნასა და სტიგმატიზაციის თავიდან არიდებას.

კვლევის მიზნიდან გამომდინარე დასმულია შემდეგი ძირითადი ამოცანები:

1. ქართველი სტუდენტები საკუთარი ეროვნული იდენტობის რომელ ასპექტებს წარმოაჩენენ და რომლის წარმოჩენას ერიდებიან.
2. რა სტრატეგიებს იყენებენ იმისათვის, რომ საუნივერსიტეტო გარემოში პოზიტიური იმიჯი შეიქმნან და სტიგმატიზაცია თავიდან აირიდონ.
3. ეროვნული იდენტობის რამდენად მსგავს/განსხვავებულ თვითპრეზენტაციას აქვს ადგილი სტუდენტების მიერ აღმოსავლეთ ევროპის და დასავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში.

იმისათვის, რომ შემესაწავლა სტუდენტების თვითპრეზენტაცია ევროპის უნივერსიტეტებში გამოვიყენე თვისებრივი კვლევა, კერძოდ სიღრმისეული ინტერვიუ. ჩემს რეკონდენტებს წარმოადგენდნენ სტუდენტები, რომლებიც სწავლობდნენ დასავლეთ და აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში. მიღებული მონაცემები გავანალიზე კონტენტ-ანალიზისა და დისკურსის ანალიზის მეშვეობით.

კვლევის შედეგად გამოვლინდა ის სტრატეგიები, რომლებსაც ქართველი სტუდენტები ეროვნული იდენტობის თვითპრეზენტაციისა და სტიგმატიზაციის თავიდან ასარიდებლად იყენებენ. ეს სტრატეგიებია: ისტორიულ წარსულზე აპელირება და მის თანამედროვე წარმატებლობის კომპენსატორად განხილვა; საკუთარი ეროვნებით „ჰიპერბოლური სიამაყე“; საქართველოს ევროპულობის ხაზგასმა; ოქსიდენტალური სტრატეგია კავკასიელი მეზობლების მიმართ; მიმღებ ქვეყანაში რასისტული გამოცდილების უარყოფა; მიმღებ საზოგადოებასთან საერთო ადამიანურ და ეგალიტარულ ღირებულებებზე და არა ეროვნულ ღირებულებებზე აქცენტირება.

Annotation

Manana Enukidze

Georgian Students' Self-Presentation of their National Identity at European Universities

The aim of the research is to study Georgian students' self-presentation at European Universities. Nowadays, in terms of Europeanisation it is very important for Georgia, how its national identity will be presented to the international audience and how it will gain positive image in European Union. In this regard, one should pay attention not only to elite discourse, but to popular discourse of ordinary citizens as well. As ordinary citizens, Georgian students can take positive messages about Georgia in foreign countries and present Georgia in different universities of European Union. Accordingly, I am interested in how Georgian students represent their national identity in Europe, how they gain positive image and how they avoid stigmatization.

Based on the research aim, the following objectives have been identified:

1. Which aspects of their national identity do Georgian students represent and which they conceal
2. Which strategies do they use to gain positive image and avoid stigmatization at universities
3. How similar/different is self-presentation of national identity in East European and West European Universities

In order to study Georgian students' self-presentation in European Universities qualitative research method, in particular, in-depth interview was used. My respondents were Georgian students, who studied in East and West European Universities. Content analysis and discourse analysis were used for analyzing students' narratives.

The research has revealed the strategies that are used for self-presentation of national identity and avoiding stigmatization by Georgian students. Those strategies are: stressing the historical past to compensate present failure; „hyperbolic pride“ of own national identity; stressing Georgia's

Europeanness; occidental strategy towards Caucasian neighbours; refusing to be concerned by racism in a receiving society; stressing supranational values, rather than values based on national culture.

სარჩევი

შესავალი.....	7
1. თეორიული ნაწილი.....	13
1.1 თვითპრეზენტაცია ყოველდღიურ ცხოვრებაში.....	13
1.2 ეროვნული იდენტობის პერფორმანსი	14
1.3 კულტურის ინტიმურობა.....	16
1.4 სტერეოტიპები და სტიგმატიზაცია	18
1.5 დასავლური წარმოსახვა და აღმოსავლეთ ევროპელთა თავდაცვითი სტრატეგიები.....	20
1.6 სტუდენტების უცხოეთში სწავლის გამოცდილება.....	21
2. ემპირიული ნაწილი	25
2.1 ეროვნული იდენტობის ასპექტები, რომლებსაც სტუდენტები საერთაშორისო აუდიტორიის წინაშე წარმოაჩენენ	25
2.2 ეროვნული იდენტობის ასპექტები, რომლის წარმოჩენასაც სტუდენტები ერიდებიან საერთაშორისო აუდიტორიის წინაშე.....	31
2.3 სტიგმატიზაციის თავიდან არიდების სტრატეგიები	33
2.4 აღმოსავლეთ და დასავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში შესრულებული თვითპრეზენტაციის შედარება.....	38
დასკვნა	40
გამოყენებული ლიტერატურა:.....	42

შესავალი

საკითხის დასმა და თემის აქტუალობა

ეროვნული იდენტობა დიდი ხანია მეცნიერთა ინტერესისა და კვლევის საგანია. ეროვნული იდენტობა სოციალური იდენტობის ერთ-ერთი ფორმაა და გულისხმობს ინდივიდის მიერ საკუთარი თავის რომელიმე ერთან იდენტიფიკაციას. ეროვნული იდენტობა არ წარმოადგენს მყარ და ფიქსირებულ მოცემულობას, არამედ ის დინამიკური, მუდმივად ცვალებადი და პერფორმატიულია. ეროვნული იდენტობის პერფორმატიულობა გულისხმობს, რომ ის ყოველდღიურ ცხოვრებაში პრაქტიკის პროცესში გვემღევა და ადამიანთა ნებისმიერ აქტივობაში მისი ეროვნული იდენტობა ვლინდება. ეროვნული იდენტობის პერფორმანსი განსხვავებულია იმის მიხედვით, მას საერთაშორისო აუდიტორიისათვის ვდგამთ თუ ადგილობრივი აუდიტორიისათვის. როგორც ლია წულაძე (2018) თავის კვლევაში აღნიშნავს, ევროპეიზაციის კონტექსტში ქართველების ეროვნული იდენტობის პერფორმანსი არის განსხვავებული იმის მიხედვით, ის საერთაშორისო აუდიტორიისათვის სრულდება თუ ადგილობრივი აუდიტორიისათვის. დღეს, საქართველოს ევროპეიზაციის პირობებში ძალიან მნიშვნელოვანია, თუ როგორ მოხდება ეროვნული იდენტობის სხვადასხვა ასპექტის საერთაშორისო აუდიტორიისათვის ჩვენება და ევროკავშირის ქვეყნებში პოზიტიური იმიჯის შექმნა. ამ კუთხით, მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ელიტის დისკურსი, მაგალითად, პოლიტიკოსების მიერ სხვადასხვა ოფიციალურ შეხვედრებსა და სხდომებზე საქართველოს წარმოჩენა, ასევე რიგითი მოქალაქეების ანუ პოპულარული დისკურსი. რიგითი მოქალაქეებიდან სტუდენტებს მიუწვდებათ ხელი, რომ უცხოეთში საქართველოს შესახებ პოზიტიური გზავნილები წაიღონ და ევროკავშირის სხვადასხვა უნივერსიტეტში საქართველოს პრეზენტაცია მოახდინონ. ერასმუს პლუსის გაცვლითი პროგრამის და ასევე უნივერსიტეტების შიდა გაცვლითი პროგრამის ფარგლებში სტუდენტები მინიმუმ ერთ სემესტრს ატარებენ ევროპის უნივერსიტეტებში. ამ ხნის განმავლობაში ისინი უქმნიან წარმოდგენებს საქართველოს შესახებ ევროპელ სტუდენტებსა და პროფესორებს და ცდილობენ სასურველი შთაბეჭდილება მოახდინონ მათზე. შეიძლება

ითქვას, რომ ისინი არიან საქართველოს „ელჩები“, წარმომადგენლები ევროპის უნივერსიტეტებში. ზოგადად, სტუდენტები ხშირად ითავსებენ უცხო კულტურაში „ელჩობის“ ფუნქციას. როგორც პაპატსიბას (1996) კვლევაში ერასმუსის პროგრამაში მონაწილე ფრანგი სტუდენტების ნაწილმა აღნიშნა, ისინი საკუთარ თავს ქვეყნის „ელჩებად“ მიიჩნევენ, რომლებმაც უნდა აუხსნან და გააცნონ სხვა ქვეყნის მოქალაქეებს კონკრეტული პოლიტიკური, ეკონომიკური და ისტორიული ასპექტებიც კი (გვ. 126-127).

აღსანიშნავია, რომ სტუდენტები, რომლებიც მიდიან უცხო საზოგადოებაში, ყოველთვის ხვდებიან გარკვეულ ეროვნულ სტერეოტიპებს. განსაკუთრებით, როდესაც მობილობა ხდება აღმოსავლეთიდან დასავლეთის ქვეყნებში. დასავლეთ ევროპა ყოველთვის აღიქვამდა, და ხშირად დღესაც ასე აღიქვამს, აღმოსავლეთს, როგორც ასიმეტრიულად უფრო დაბალ საფეხურზე მდგომს და მის ორიენტალიზაციას ახდენს, რასაც შედეგად სტიგმატიზაცია ახლავს (Todorova, 1997). დასავლეთი ნებით თუ უნებლიედ სტიგმას აკრავს აღმოსავლეთს და შესაბამისად, დასავლეთის კულტურაში მოხვედრილი ადამიანები ყოველთვის ცდილობენ, რაც შეიძლება პოზიტიურად წარმოაჩინონ თავი და აიცილონ სტიგმატიზაცია. ეს ასეა სტუდენტების შემთხვევაშიც, რის კარგ მაგალითსაც წარმოადგენს აზიელი სტუდენტები, რომლებიც სწავლობდნენ ავსტრალიაში და რომელთა გამოცდილებაც შეისწავლეს ფარლო სინგჰმა და კატერინე დოჰერტიმ. კვლევის ავტორების ერთ-ერთ მიზანს წარმოადგენა შეესწავლათ, თუ როგორ პასუხობდნენ აზიელი სტუდენტები ავსტრალიაში არსებულ ორიენტალისტურ დისკურსს და როგორ ცდილობდნენ მის შეცვლას. ამასთანავე, ერასმუსის პროგრამაში მონაწილე რუმინელ სტუდენტებსაც ჰქონდათ მსგავსი გამოცდილება, რომელიც შეისწავლა ჯეორჯიანა უდრემ. მისი რესპონდენტები აღნიშნავდნენ, რომ ევროპის ქვეყნებში რუმინელების შესახებ არსებობდა სტერეოტიპული წარმოდგენები და ხდებოდა მათი ნეგატიურად აღქმა. საპასუხოდ, რუმინელი სტუდენტები ცდილობდნენ ეს ნეგატიური სტერეოტიპები დაერღვიათ და პოზიტიური წარმოდგენები შეექმნათ რუმინელების შესახებ (Udrea, 2011).

თვითპრეზენტაციაზე და შთაბეჭდილებების მართვაზე საუბრისას აუცილებელია გავიხსენოთ ირვინგ გოფმანის დრამატურგიული მიდგომა. წიგნში „თვითპრეზენტაცია ყოველდღიურ ცხოვრებაში“ იგი საუბრობს პერფორმანსზე და განიხილავს, თუ როგორ ირგებენ ადამიანები ყოველდღიურ ცხოვრებაში სხვადასხვა როლს და ცდილობენ თავისი მოქმედებებით სხვებზე სასურველი შთაბეჭდილება მოახდინონ (Goffman, 1956). ამასთანავე, ის იყენებს ტერმინებს „წინა“ და „უკანა რეგიონი“ (გვ. 66-69). წინა რეგიონი არის სივრცე, სადაც შემსრულებლები აუდიტორიის წინაშე უნდა წარსდგენენ, ხოლო უკანა რეგიონი არის სივრცე, სადაც ადამიანები წინა რეგიონის შესრულებისთვის ემზადებიან. ჩემი კვლევის ფარგლებში ევროპის უნივერსიტეტები წარმოადგენენ წინა რეგიონს, სადაც უნდა მოხდეს სტუდენტების მიერ ეროვნული იდენტობის თვითრეპრეზენტაცია და სხვებზე სასურველი შთაბეჭდილების მოხდენა. ჩემთვის საინტერესოა, როგორ ცდილობენ საკუთარი ეროვნული იდენტობის თვითრეპრეზენტაციას ქართველი სტუდენტები უცხოეთში. საკუთარი იდენტობის რა ასპექტებს მალავენ და პირიქით, რომელ ასპექტებს უსვამენ ხაზს საერთაშორისო აუდიტორიის წინაშე. როგორ ცდილობენ საქართველოსთვის პოზიტიური იმიჯის შექმნასა და ნეგატიური სტერეოტიპების რღვევას. ასევე, მაინტერესებს არის თუ არა განსხვავებები იმის მიხედვით, თვითპრეზენტაციას ადგილი აქვს დასავლეთის თუ აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტში. ამ ორ აუდიტორიაში არსებობს განსხვავებული სოციალური მოლოდინები ქართველებისადმი. აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში ქართველებს უფრო კარგად იცნობენ და მათ მიმართ დამოკიდებულებაც უფრო პოზიტიურია საერთო საბჭოური გამოცდილებისა და მისგან გათავისუფლების მსგავსი გამოცდილების გამო. ხოლო დასავლეთ ევროპაში, სადაც არსებული რეალობიდან გამომდინარე (კრიმინალური ქმედებების და თავშესაფრის მაძიებელთა თვალსაჩინო რაოდენობის გამო) უფრო ნეგატიური წარმოდგენები არსებობს ქართველების შესახებ, ამიტომ შესაძლოა ქართველი სტუდენტების თვითპრეზენტაცია განსხვავებული იყოს.

კვლევის მიზანია იმის შესწავლა, თუ როგორ ხდება ქართველი სტუდენტების მიერ ეროვნული იდენტობის თვითრეპრეზენტაცია აღმოსავლეთ და დასავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში.

დასახული მიზნის შესაბამისად დასმულია შემდეგი ძირითადი ამოცანები:

1. ქართველი სტუდენტები საკუთარი ეროვნული იდენტობის რომელ ასპექტებს წარმოაჩენენ და რომლის წარმოჩენას ერიდებიან.
2. რა სტრატეგიებს იყენებენ იმისათვის, რომ საუნივერსიტეტო გარემოში პოზიტიური იმიჯი შეიქმნან და სტიგმატიზაცია თავიდან აირიდონ.
3. ეროვნული იდენტობის რამდენად მსგავს/განსხვავებულ თვითპრეზენტაციას აქვს ადგილი სტუდენტების მიერ აღმოსავლეთ ევროპის და დასავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში.

საკვლევი ამოცანების შესაბამისად შემუშავებულია შემდეგი ჰიპოთეზა:

ჩემი კვლევის სამუშაო ჰიპოთეზა არის, რომ ქართველი სტუდენტების მიერ ეროვნული იდენტობის თვითპრეზენტაცია არის განსხვავებული აღმოსავლეთ ევროპისა და დასავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში. კერძოდ, იქიდან გამომდინარე რომ აღმოსავლეთ ევროპასა და საქართველოს აქვთ მსგავსი საბჭოური გამოცდილება, აღმოსავლეთ ევროპელებს უკეთ ესმის ქართველების და შესაბამისად, ეროვნული იდენტობის სხვადასხვა ასპექტის „შელამაზება“ და ჩრდილში დატოვება ნაკლებად სჭირდებათ, ხოლო დასავლეთ ევროპაში პირიქით, სტუდენტები შესაძლოა ცდილობდნენ უფრო მეტად „შელამაზონ“ ეროვნული იდენტობის სხვადასხვა ასპექტი და მეტად პოზიტიურად წარმოაჩინონ საქართველო.

კვლევის მეთოდური ნაწილი

შერჩევა: კვლევის სამიზნე ჯგუფს წარმოადგენდნენ ქართველი სტუდენტები, რომლებმაც მონაწილეობა მიიღეს ერასმუსის გაცვლით პროგრამაში ან უნივერსიტეტის შიდა გაცვლით პროგრამებში და მინიმუმ ერთი სემესტრი სწავლობდნენ ევროპის უნივერსიტეტებში. კვლევაში მონაწილეობა მიიღო 16-მა ბაკალავრიატისა და მაგისტრატურის სტუდენტმა. რესპონდენტთა შერჩევა მოხდა თოვლის გუნდის მეთოდით. რესპონდენტთა ერთ ჯგუფში იყვნენ სტუდენტები, რომლებიც სწავლობდნენ აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში, ხოლო მეორე ჯგუფში იყვნენ სტუდენტები, რომლებიც სწავლობდნენ დასავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში. იქიდან გამომდინარე, რომ თავად ვიყავი ერასმუს პლუსის გაცვლითი პროგრამის მონაწილე მქონდა ინფორმაცია რამდენიმე სტუდენტების შესახებ, რომლებმაც მონაწილეობა მიიღეს გაცვლით პროგრამებში და მათ პირადად დავუკავშირდი და შემდეგ ეს სტუდენტები დამეხმარნენ სხვა რესპონდენტების შერჩევაში.

მონაცემების მოპოვებისა და ანალიზის მეთოდები: კვლევის მეთოდად გამოვიყენე სიღრმისეული ინტერვიუს. სიღრმისეულმა ინტერვიუმ საშუალება მომცა მიმელო დეტალური და სიღრმისეული ინფორმაცია ქართველი სტუდენტების გამოცდილების შესახებ ევროპის უნივერსიტეტებში. მიღებული მონაცემები გავანალიზე კონტენ და დისკურსის ანალიზის საშუალებით. დისკურსის ანალიზმა შესაძლებლობა მომცემა გამეანალიზებინა, თუ როგორ ცდილობენ სტუდენტები უცხო გარემოში სასურველი შთაბეჭდილების მოხდენას და პოზიტიური იმიჯის შექმნას.

ნაშრომის მეცნიერული მნიშვნელობა: ჩემი კვლევა არ არის პირველი, რომელიც უცხოეთის უნივერსიტეტებში ქართველი სტუდენტების გამოცდილების ეხება, მაგრამ უკვე არსებული კვლევებიდან არც ერთის შესწავლის ფოკუსი არ ყოფილა სტუდენტების მიერ ეროვნული იდენტობის თვითპრეზენტაცია. შესაბამისად, ჩემი კვლევა კიდევ უფრო შეავსებს ინფორმაციას ქართველი სტუდენტების უცხოეთში ყოფნის გამოცდილების შესახებ. ვფიქრობ, ნაშრომში განხილული საკითხები და გამოვლენილი ტენდენციები

მნიშვნელოვანი იქნება სტუდენტებისთვის, მკვლევარებისთვის და ზოგადად, ყველა იმ ადამიანისათვის, რომლებსაც აინტერესებთ ეროვნული იდენტობის საკითხები.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა: კვლევა შესაძლოა საინტერესო აღმოჩნდეს სტუდენტებისთვის, რომლებიც მომავალში აპირებენ მონაწილეობა მიიღონ გაცვლით პროგრამებში. მათ შესაძლებლობა ექნებათ გაეცნონ სხვა სტუდენტების გამოცდილებას. კვლევის საფუძველზე გამოვლენილი ტენდენციები შესაძლოა ასევე საინტერესო იყოს საქართველოს უნივერსიტეტების საგარეო ურთიერთობათა დეპარტამენტებისათვის და ერასმუსის პროგრამის კოორდინატორებისათვის, რომ მათ წარმოადგენა შეექმნათ იმის შესახებ, თუ როგორ წარადგენენ სტუდენტები უცხოეთში საქართველოს და საჭიროების შემთხვევაში რეკომენდაციები გაუწიონ მომავალ გაცვლით სტუდენტებს.

კვლევის შეზღუდვები: კვლევის შეზღუდვას წარმოადგენს ის, რომ კვლევის ფარგლებში არ მქონდა შესაძლებლობა მეწარმოებინა ჩართული დაკვირვება და ევროპის სხვადასხვა უნივერსიტეტში თავად დაკვირვებოდი სტუდენტების თვითპრეზენტაციას. ჩართული დაკვირვება საშუალებას მომცემდა, რომ არა მხოლოდ მათ ნარატივებზე დაყრდნობით გამეკეთებინა ანალიზი, არამედ საკუთარი თვალთ შემეფასებინა მათი თვითპრეზენტაცია.

1. თეორიული ნაწილი

1.1 თვითპრეზენტაცია ყოველდღიურ ცხოვრებაში

ჩემი კვლევის მიზანია იმის შესწავლა, თუ როგორ ხდება ქართველი სტუდენტების მიერ ეროვნული იდენტობის თვითპრეზენტაცია ევროპის უნივერსიტეტებში. იქიდან გამომდინარე, რომ მაინტერესებს სტუდენტების თვითპრეზენტაცია აუცილებელი განვიხილო ირვინგ გოფმანის დრამატურგიული მიდგომა. წიგნში „თვითპრეზენტაცია ყოველდღიურ ცხოვრებაში“ ის განმარტავს პერფორმანსს, როგორც ინდივიდის ისეთი მოქმედებას, რომელიც მიმართულია სხვა ინდივიდებზე შთაბეჭდილებების მოსახდენად (Goffman, 1956, გვ.13). ადგილს, სადაც პერფორმანსი სრულდება გოფმანი წინა რეგიონს უწოდებს, ხოლო ადგილს სადაც ხდება სცენური პერფორმანსისთვის მომზადება, სცენური პერფორმანსის დაგეგმვა, სცენური აღკაზმულობის შერჩევა, იმაზე ფიქრი, თუ როგორ გვინდა რომ სხვების თვალში გამოვჩნდეთ უკანა რეგიონს (გვ.66-69). იმისათვის, რომ პერფორმანსი წარმატებული გამოვიდეს, საჭიროა შემსრულებელმა შესაბამისი გარეგნული სახე შეიქმნას, ჰქონდეს შესაბამისი სცენური აღკაზმულობა, სიტუაციისთვის შესაბამისი სახის გამომეტყველება და მისი როლისთვის შესაბამისი ქცევები. ეს გარეგნული სახე არის გარკვეული სტერეოტიპული მოლოდინი, რომელიც აუდიტორიას აქვს შემსრულებლის მიმართ. ასევე, პერფორმანსის წარმატებისათვის აუცილებელია აუდიტორიის სწორად შერჩევა, ის რაც ერთი აუდიტორიისათვის მისაღებია, შესაძლოა მეორისთვის მიუღებელი იყოს.

ჩემი კვლევის ფარგლებში ევროპის უნივერსიტეტები წარმოადგენენ წინა რეგიონს, სადაც უნდა მოხდეს სტუდენტების მიერ ეროვნული იდენტობის თვითპრეზენტაცია და სხვებზე სასურველი შთაბეჭდილების მოხდენა. აუდიტორიას წარმოადგენს დასავლეთ ევროპა და აღმოსავლეთ ევროპა. ვფიქრობ, ეს ორი აუდიტორია ერთმანეთისგან განსხვავებულია და ის შესრულება, რაც გამიზნულია აღმოსავლეთ ევროპელი აუდიტორიისათვის, შესაძლოა განსხვავებულად შესრულდეს დასავლეთ ევროპელი აუდიტორიის წინაშე.

1.2 ეროვნული იდენტობის პერფორმანსი

ეროვნული იდენტობა, როგორც კოლექტიური იდენტობის კატეგორია, დიდი ხანია მეცნიერთა კვლევის საგანს წარმოადგენს. ეროვნული იდენტობის შესახებ თეორიების უმეტესობა „ზემოდან ქვემოთ“ მიდგომას ეფუძნება და სწავლობს როგორ ხდება ეროვნული იდენტობის შექმნა გავლენიანი ელიტური ჯგუფების მიერ. მაგრამ დღეს მეცნიერთა ნაწილი გვიჩვენებს, რომ გამოვიყენოთ „ქვემოდან ზემოთ“ მიდგომა და ეროვნული იდენტობა ყოველდღიური ცხოვრების კონტექსტში შევისწავლოთ, ყურადღება გავამახვილოთ რიგითი მოქალაქეების ყოველდღიურ, ბანალურ, არაფორმალურ პრაქტიკებზე. ამ მიდგომის მიხედვით, ადამიანები არ არიან მხოლოდ ეროვნული იდენტობის კონსტრუქტის პასიურად მიმღებნი, არამედ თვითონაც ქმნიან და მუდმივად კვლავწარმოებენ ეროვნულ იდენტობას. ფოქსი და მილერ-იდრისი (2008) სწორედ ამ მიდგომას იყენებენ და განიხილავენ იმ გზებს, რომლის მეშვეობითაც ხდება ეროვნული იდენტობის შექმნა და კვლავწარმოება ყოველდღიურ ცხოვრებაში. ეს გზებია: „ეროვნულობის საუბარი“, „ეროვნულობის არჩევანი“, „ეროვნულობის პერფორმანსი“ და „ეროვნულობის მოხმარება“ (გვ.537-538). „ეროვნულობის საუბარი“ გულისხმობს, თუ როგორ საუბრობენ ადამიანები საკუთარი ერის შესახებ და როდის ხდება ადამიანებისათვის მნიშველოვანი ეროვნულობაზე საუბარი. „ეროვნულობის არჩევანი“ - როგორ განაპირობებს ადამიანის ეროვნულობა მის სხვადასხვა არჩევანს. მაგალითად, ეროვნულ გაზეთზე არჩევანის გაკეთება, იმავე ეროვნების ადამიანთან მეგობრობა ან ქორწინება. ადამიანთა ასეთი არჩევანი არ არის წინასწარ განსაზღვრული და გაცნობიერებული, არამედ ადამიანები ამას ავტომატურად და გაუცნობიერებლად აკეთებენ. „ეროვნულობის პერფორმანსი“ - როგორ ხდება ყოველდღიური პერფორმანსების გზით ეროვნულობის კვლავწარმოება. ეროვნული სიმბოლოები, ეროვნული დღესასწაულები, სპორტული ღონისძიებები ერთმენთთან აკავშირებს ადამიანებს და ეროვნული იდენტობის განცდას კიდევ უფრო ამძაფრებს. „ეროვნულობის მოხმარება“ - როგორ ხდება ეროვნული კუთვნილების ხაზგასმა და გამძაფრება ნაციონალური ნივთების, საკვების, მედიის მოხმარებით. ამ ოთხი ასპექტიდან

ჩემი კვლევის ფარგლებში მაინტერესებს, როგორ საუბრობენ სტუდენტები საკუთარი ეროვნულობის შესახებ და რა კონტექსტში იძენს მათი ეროვნულობა მნიშველობას.

იმის მიუხედავად, რომ ეროვნული იდენტობა და ნაციონალიზმი დიდი ხანია მეცნიერთა კვლევის საგანია, ამ სფეროში არსებული ლიტერატურა ძირითადად ყურადღებას ამახვილებს ერის ისტორიულ წარმომავლობაზე და მის პოლიტიკურ მახასიათებლებზე. მეცნიერები ნაკლებად წერენ იმის შესახებ, თუ როგორ ხდება ერის პრეზენტაცია და განცდა პოპულარული კულტურისა და ყოველდღიური ცხოვრების გზით. ერთ-ერთი ავტორი, რომელიც ამ საკითხებზე მუშაობს არის ტიმ ედენსორი. წიგნში “ეროვნული იდენტობა, პოპულარული კულტურა და ყოველდღიური ცხოვრება” (2002) ის საუბრობს ეროვნული იდენტობის ყოველდღიურ ასპექტებზე და მის პერფორმატიულობაზე. ედენსორის მიხედვით(2002), ადამიანთა ქცევები, ყოველდღიური რიტუალები, ჩვევები, მანერები მათი ეროვნული იდენტობის პრეზენტაციას ახდენენ.

ედენსორი განიხილავს ყოველდღიური პერფორმანსის 3 ფორმას, რომლებიც ამბაფრებენ ეროვნული იდენტობის განცდას. ეს ფორმებია: საერთო კომპეტენციები (popular competencies), გათავისებული ჩვევები (embodied habits) და სინქრონიზებული მოქმედებები (synchronised enactions) (გვ. 92-98).

1. საერთო კომპეტენციები ეს არის ყოველდღიური პრაქტიკული ცოდნა, რომელიც ეხმარება ადამიანებს რიგითი საქმიანობების შესრულებაში. ეს არის ისეთი ცოდნა, რომლის მეშვეობითაც ადამიანები უძღვებიან თავიანთ ცხოვრებას. მაგალითად, სად უნდა შეიძინონ მათთვის სასურველი პროდუქტი, როგორ გამოიყენონ საზოგადოებრივი ტრანსპორტი, სად დააყენონ მანქანა და ა.შ. მსგავსი ცოდნის აუცილებლობას ადამიანები მაშინ აცნობიერებენ, როდესაც ახალ კულტურაში მოხვდებიან და აღმოაჩენენ, რომ მათ არ აქვთ ამ კულტურაში ცხოვრებისთვის საჭირო კომპეტენციები და ამ ქვეყანაში მცხოვრები ადამიანები განსხვავებულად ასრულებენ ყოველდღიურ საქმეებს. ასეთ შემთხვევებში ადამიანებს სჭირდებათ

სწავლება, რომ შეძლონ საქმეების შესრულება და გაიგონ ამ კულტურაში არსებული პრაქტიკული კოდები.

2. გათავისებულ ჩვევებში იგულისხმება ისეთი ჩვევები, რომლებიც დაკავშირებულია ეტიკეტთან და ვლინდება ადამიანის ჯდომის, სიარულის, საუბრის მანერაში. ასევე მოიცავს იმას, თუ როგორ ამზადებენ, ჭამენ, ცეკვავენ და როგორ იქცევიან სხვადასხვა საჯარო სივრცეებში - კაფეში, ბარში, პარკში და ა.შ. იმის მიუხედავად, რომ ადამიანს შეიძლება ნასწავლი ჰქონდეს კონკრეტული კულტურისთვის დამახასიათებელი ქცევისა და საუბრის სტილი, თუ ის ამ კულტურაში არ არის გაზრდილი მცირე განსხვავებები მაინც შესამჩნევი ხდება.
3. სინქრონიზებულ მოქმედებებში მოიაზრება ყოველდღიური რიტუალები და რუტინული ქცევები. ერთი და იმავე რიტუალების შესრულება და მათი მუდმივი განმეორება არის ეროვნული იდენტობის შეგრძნების აუცილებელი ელემენტი. ყველა კულტურაში არსებობს გარკვეული კონვენციები, რომლებიც გვეუბნება სად და როდის უნდა შესრულდეს კონკრეტული მოქმედებები. ასეთ მოქმედებებს არ სჭირდება ოფიციალური რეგულაციები, რომ მოხდეს მათი შესრულება, არამედ ისინი წარმოადგენენ კონვენციას. მაგალითად როდის უნდა წავიდნენ ადამიანები საყიდლებზე, როდის უნდა დალიონ, ან რომელ საათებში უნდა დაესწრონ სკოლის გაკვეთილებს და ა.შ.

1.3 კულტურის ინტიმურობა

როდესაც ვსაუბრობთ ეროვნული იდენტობის თვითპრეზენტაციაზე აუცილებელია შევხვით მის საფუძველმდებარე ასპექტს - კულტურის ინტიმურობას. კულტურის ინტიმურობა არის ისეთი ღირებულებების, ნორმების, რწმენების ერთობლიობა, რომელიც ერთი კონკრეტული ჯგუფის მიერ არის გაზიარებული, ამ ჯგუფის წევრებისათვის არ სჭირდება ახსნას და სოციალიზაციის გზით გადაეცემა, უცხოებისთვის კი, შესაძლოა იმდენად გაუგებარი აღმოჩნდეს, რომ უხერხულობის წყაროდაც იქცეს. ეროვნული

იდენტობის თვითპრეზენტაცია კი სწორედ ასეთი კულტურულ სპეციფიკური ასპექტების წარმოჩენას გულისხმობს. ტერმინი კულტურის ინტიმურობა ეკუთვნის მაიკლ ჰერცფელს (2005), რომელმაც ის ევროპეიზაციის კონტექსტში ბერძნების მაგალითზე განიხილა. მას აინტერესებდა როგორ ვლინდება კულტურის ინტიმურობა და რას გვეუბნება ის ბერძნების შესახებ. ჰერცფელდის მიხედვით, ევროპეიზაციის კონტექსტში, ბერძნებს საკუთარი იდენტობის შესახებ შემდეგი სამი შეკითხვა უჩნდებათ (გვ.37):

1. ჩვენ ევროპა ვართ თუ მესამე მსოფლიო? იმის მიუხედავად, რომ საბერძნეთი ითვლება ევროპული ცივილიზაციის აკვნად, ის დღეს ევროკავშირის პერიფერიაა და შესაბამისად, ბერძნებს ეს ამბივალენტურ მდგომარეობაში აყენებთ.
2. რომელი იდენტობა როდის გამოვხატოთ? რა კონტექსტში აწყობთ ბერძნებს ევროპელობის გამოხატვა და როდის ურჩევნიათ იყვნენ ეროვნულები.
3. რას გვეუბნება ეს ყველაფერი ჩვენი გეოპოლიტიკური მდგომარეობის შესახებ? საბერძნეთი, როგორც ევროკავშირის პერიფერია, დასავლეთ ევროპის მიერ, ასიმეტრიულად დაბალ პოზიციაზე მყოფ ქვეყნად განიხილება.

ეს სამი შეკითხვა რელევანტურია ქართველებისთვისაც და ეს შეკითხვები განიხილა ქართულ რეალობაში ლია წულაძემ, რომელიც სწავლობდა ქართველების ონლაინ დისკურსებს ეროვნულ იდენტობასთან დაკავშირებით ევროპეიზაციის კონტექსტში. კვლევის მიხედვით, ქართველების დამოკიდებულება საკუთარი იდენტობისადმი არის ისეთივე ამბივალენტური როგორც ბერძნების, ისინი საკუთარ ევროპელობას პესიმისტურად და ირონიულად უყურებენ და ქართველების მიერ ეროვნული იდენტობის პერფორმანსი საერთაშორისო და ლოკალური აუდიტორისათვის ერთმანეთისგან განსხვავდება. ერთი მხრივ, ისინი საერთაშორისო აუდიტორიის წინაშე აცხადებენ რომ ევროპელები არიან. მეორე მხრივ, ლოკალური აუდიტორიის წინაშე საკუთარ ევროპელობას ეჭქვემ აყენებენ და მას ირონიულად უყურებენ (Tsuladze, 2018). საინტერესოა, უცხოეთში წასული სტუდენტები როგორ უყურებენ საკუთარ იდენტობას და როგორ წარადგენენ მას

საერთაშორისო აუდიტორისათვის. ასევე, რამდენად უჩნდებათ მსგავსი ამბივალენტური დამოკიდებულებები საკუთარი იდენტობის შესახებ ევროპაში ყოფნის დროს.

1.4 სტერეოტიპები და სტიგმატიზაცია

სტერეოტიპი არის გარკვეული სოციალური ჯგუფის შესახებ ინდივიდის ცოდნა, რწმენა და მოლოდინები, რომლებიც ძირითადად ნეგატიურ ხედვას ეფუძნება (dictionary.css.ge). მეცნიერთა ერთი ნაწილი თვლის, რომ ეს არის კონკრეტული ინდივიდის რწმენები და მოლოდინები ამა თუ იმ სოციალური ჯგუფის შესახებ, მეორე ნაწილს კი მიაჩნია, რომ ეს იმ რწმენათა ერთობლიობაა, რომელსაც მოცემული კულტურის ფარგლებში იზიარებენ ადამიანები. მოლოდინები და რწმენები, რომლებიც ადამიანის ეროვნებასთან დაკავშირებით არსებობს ეროვნული სტერეოტიპი ეწოდება. ეროვნული სტერეოტიპებით ხდება არა მხოლოდ საზღვრების გავლება ორ ერს შორის, არამედ ის გვეუბნება, თუ რომელი აქტივობები არის უფრო მეტად დაფასებული ამ თუ იმ კულტურაში (Edensor, 2002).

უცხო საზოგადოებაში მოხვედრილი ადამიანები ხშირად განიცდიან სტიგმატიზაციას, რომელიც ეფუძნება ნეგატიურ სოციალურ სტერეოტიპებსა და ცრურწმენებს. როგორც კამილერი და მელვსკა-პიერი (1997) აღნიშნავენ, სტიგმატიზაცია გადამაწყვეტ როლს თამაშობს ადამიანის ნეგატიური იდენტობის ჩამოყალიბებაში. ნეგატიური იდენტობა ადამიანში დაუცველობისა გრძნობას იწვევს, ისინი თავს ნეგატიურად აღიქვამენ, შესაბამისად ადამიანები მაქსიმალურად ცდილობენ ნეგატიური იდენტობა აირიდონ და პოზიტიური გაამყარონ. პოზიტიური იდენტობა გულისხმობს, რომ ადამიანებს აქვთ უნარი აკონტროლონ საკუთარი გარემო, გავლენა მოახდინონ სხვა ადამიანებზე და სიტუაციებზე და შეიქმნან რაც შეიძლება პოზიტიური იმიჯი (Camilleri & Malewska-Peyre, 1997, გვ. 59).

კამილერი და მელვსკა-პიერი (1997) განიხილავენ ახალ კულტურაში მოხვედრილი მიგრანტების მიერ ნეგატიური იდენტობისა და სტიგმატიზაციის თავიდან არიდების

სტრატეგიებს. სტიგმატიზაციის თავიდან არიდების სტრატეგიები შეიძლება იყოს ინდივიდუალური ან კოლექტიური.

ინდივიდუალური სტრატეგიები :

1. „შეუმჩნევლობის“ სტრატეგია - მიგრანტები ცდილობენ რომ დიდად არავის მოხვდნენ თვალში და შედარებით იზოლირებულები იყვნენ ადგილობრივებისგან.
2. რასისტული გამოცდილების უარყოფა - მიგრანტები უარყოფენ რომ მათ ჰქონდათ რაიმე სახის რასისტული გამოცდილება ან მათ მიმართ რასისტულ განცხადებებს იღებენ როგორც ხუმრობას და ცდილობენ დაივიწყონ ისინი.
3. ასიმილაცია - ამ სტრატეგიის მიზანია მიგრანტი დომინანტურ კულტურასთან გახდეს ასიმილურებული საკუთარი განსხვავებულობის უარყოფისა და გადალახვის გზით. მიგრანტი მაქსიმალურად ცდილობს უკუაგდოს თავისი იდენტობა და მიბაძოს დომინანტ მოსახლეობას, როგორც ფიზიკურად ისე კულტურულად (გვ. 61-62).

კოლექტიური სტრატეგიები:

1. საკუთარი კულტურის გაიდვალიზება და დასავლური ცივილიზაციისადმი უარყოფითი დამოკიდებულება - მიგრანტი საკუთარ კულტურას როგორც კეთილშობილურსა და იდეალურს წარმოაჩენს, ხოლო ევროპულს ნეგატიურ კონტექსტში განიხილავს. ეს სტრატეგია შესაძლოა გამოყენებული იყოს ინდივიდუალურ დონეზეც.
2. საერთო ადამიანურ და ეგალიტარულ ღირებულებებზე აქცენტირება და არა ეროვნულ ღირებულებებზე - ეს სტრატეგია გულისხმობს იმ ღირებულებების თავმოყრას რომელიც საერთოა მიგრანტი და ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. ამ ორი ჯგუფისთვის უფრო მარტივია ისეთი ღირებულებების გაზიარება, რომლებიც თანასწორობასა და ადამიანის უფლებებს ეხება (გვ. 63).

კამილერისა და მალევსკა-პიერის მიერ შემოთავაზებულ ამ თეორიულ მოდელს გამოვიყენებ ჩემს კვლევაში. ის დამეხმარება გავიგო, თუ რომელ სტრატეგიებს იყენებენ სტიგმის თავიდან ასარიდებლად ქართველი სტუდენტები. ის, თუ რა სტრატეგიების იყენებენ ქართველი სტუდენტები დამეხმარება, რომ უკეთ გავიგო რა ტიპის თვითპრეენტაციას აქვს ადგილი ევროპის უნივერსიტეტებში და როგორ ცდილობენ ისინი გარშემომყოფებზე სასურველი შთაბეჭდილების მოხდენას.

1.5 დასავლური წარმოსახვა და აღმოსავლეთ ევროპელთა თავდაცვითი სტრატეგიები

ის, თუ როგორ უყურებს დასავლეთ ევროპა მის აღმოსავლეთით მდებარე ქვეყნებს და რა თავდაცვით სტრატეგიებს იყენებენ ახალგაზრდები „დასავლური წარმოსახვის“ წინააღმდეგ შეისწავლა ლია წულაძემ (2013) პოლონელი, რუმინელი და ქართველი ახალგაზრდების მაგალითზე. „დასავლური წარმოსახვისთვის“ დამახასიათებელ ძირითად დისკურსებად ავტორს განხილული აქვს „სტიგმატიზაციის გამომწვევი“ დისკურსი და „განმანათლებლობის დისკურსი“. „სტიგმატიზაციის გამომწვევ“ დისკურსში იგულისხმება, თუ როგორ აკრავს ნებით თუ უნებლიედ ნეგატიურ იარლიყს დასავლეთი აღმოსავლეთ ევროპის, ცენტრალური ევროპისა და ევროპის პერიფერიაზე მყოფ ქვეყნებს. ხოლო, „განმანათლებლობის“ დისკურსი გულისხმობს, თუ როგორ ცდილობს „ძველი“, „ნამდვილი“ ევროპა გაანათლოს „ახალი“ ევროპელები და აქციოს ისინი „ნამდვილ“ და დემოკრატიულ ევროპელებად. ავტორს აინტერესებდა რა თავდაცვით სტრატეგიებს იყენებდნენ აღმოსავლეთ ევროპელი და ევროპის პერიფერიაზე მყოფი ახალგაზრდები ამ ორი დისკურსის წინააღმდეგ. როგორც კვლევამ აჩვენა, ამ სამი ქვეყნის ახალგაზრდები შემდეგ საპირისპირო პოლუსებთან მიახლოებულ სტრატეგიებს იყენებენ: 1. „რადიკალური ემიგრაცია“ და „კულტურული ამნეზია“. 2. „გზნებარე ნაციონალიზმი“ და „ჰიპერბოლური სიამაყე“ (Tsuladze, 2013, გვ.107-126).

„რადიკალური ემიგრაცია“ გულისხმობს, თუ როგორ ცდილობენ პოლონელი, რუმინელი და ქართველი ახალგაზრდები დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში ყოფნის დროს დამალონ საკუთარი ეროვნული იდენტობა. მაგალითად, პოლონელები ბრიტანეთში ცდილობენ ისაუბრონ ბრიტანული აქცენტით და საზოგადოებაში მაქსიმალურად ინტეგრირდნენ, ხოლო რუმინელები თავს ზოგჯერ იტალიელებადაც კი ასაღებენ, თავად იტალიაშიც კი. რაც შეეხება „მგზნებარე ნაციონალიზმსა“ და „ჰიპერბოლური სიამაყეს“ ის ფართოდ გავრცელებული სტრატეგიაა სამივე ქვეყნის ახალგაზრდებში. ქართველები, პოლონელები, რუმინელები ხაზს უსვამენ საკუთარი ქვეყნების გამორჩეულობასა და განსხვავებულობას და იმ საფრთხეებზეც კი საუბრობენ, რაც შესაძლოა დასავლური ტენდენციების გავლენით მათ ეროვნულ იდენტობას ემუქრებოდეს.

ავტორი სვამს შეკითხვას თუ რამდენად ეფექტურია ამ სტრატეგიების გამოყენება სტიგმატიზაციის თავიდან ასაცილებლად და იქვე თავადვე პასუხობს ამ შეკითხვას. როგორც ის აღნიშნავს, პირიქით, „რადიკალური ემიგრაცია“ და „კულტურული ამნეზია“ ორმაგ სტიგმატიზაციას იწვევს. ასევე, უფრო მეტ სტიგმატიზაციას იწვევს „მგზნებარე ნაციონალიზმი“ და „ჰიპერბოლური სიამაყე“, რადგან ის დასავლეთის მიერ არის აღქმული, როგორც შოვინიზმის, რასიზმის და ქსენოფობიის გამოვლინება (Tsuladze, 2013, გვ.107-126).

იქიდან გამომდინარე, რომ ეს კვლევა აღწერს, „დასავლურ წარმოსახვაზე“ ახალგაზრდების, მათ შორის ქართველი ახალგაზრდების თავდაცვით სტრატეგიებს, ჩემთვის საინტერესოა რამდენად მსგავს სტრატეგიებს იყენებენ სტიგმატიზაციის თავიდან ასაცილებლად ქართველი სტუდენტები ევროპაში სწავლის პერიოდში.

1.6 სტუდენტების უცხოეთში სწავლის გამოცდილება

ერასმუსის პროგრამა, რომელიც 1987 წლიდან არსებობს, ყოველწლიურად ძალიან ბევრ სტუდენტს აძლევს შესაძლებლობას, რომ თავისი ქვეყნის საზღვრებს გარეთ ისწავლოს და მიიღოს საერთაშორისო გამოცდილება. იმის მიუხედავად, რომ ერასმუსის პროგრამის

ძირით მიზანს წარმოადგენს განათლება, ის ამასთანავე არის ევროპული იდენტობის პროექტის და ევროპული ინტეგრაციის ხელშეწყობის ერთ-ერთი წარმატებული მაგალითი (Oborune, 2010; Weele, 2014). იქიდან გამომდინარე, რომ ძალიან ბევრი სტუდენტი იღებს მონაწილეობას გაცვლით პროგრამაში და ხდება სტუდენტების მუდმივი მობილობა ერთი კულტურიდან მეორეში, ის მეცნიერთა დაინტერესების საგანიც გახდა. ერასმუსის პროგრამაზე და სტუდენტთა მობილობაზე, არსებული კვლევები ყურადღებას ამახვილებენ იმაზე, თუ როგორ უწყობს ხელს გაცვლითი პროგრამები ერთიანი ევროპული იდენტობის შექმნას და როგორ ხდება მიმღებ ქვეყანაში სტერეოტიპული წარმოდგენების შეცვლა. ერთ-ერთი კვლევა, რომელიც ამ საკითხებს ეხება ეკუთვნის ჯეორჯიანა უდრეას. მან შეისწავალა ერასმუსის გაცვლითი პროგრამაში მონაწილე რუმინელი სტუდენტების გამოცდილება. მისი რესპონდენტები აღნიშნავენ, რომ ევროპის ქვეყნებში რუმინელების შესახებ არსებობდა სტერეოტიპული წარმოდგენები და ხდებოდა მათი ნეგატიურად აღქმა. საპასუხოდ, რუმინელი სტუდენტები ცდილობდნენ ეს ნეგატიური სტერეოტიპები დაერღვიათ და პოზიტიური წარმოდგენები შეექმნათ რუმინელების შესახებ (Udrea, 2011). აღსანიშნავია, რომ ამ დროს რუმინეთი იყო ევროკავშირის ახალი წევრი და შესაბამისად, საინტერესო აღმოჩნდა თუ როგორ ცდილობდნენ რუმინელი სტუდენტები საკუთარი თავის ევროპასთან იდენტიფიკაციას და საკუთარი ევროპულობის ხაზგასმას.

ფარლო სინგჰმა და კატერინე დოჰერტიმ (2008) იკვლიეს, თუ როგორ ცდილობენ აზიელი სტუდენტები ორიენტალისტური დისკურსის თავიდან აცილებას საუნივერსიტეტო გარემოში, ავსტრალიაში. ავსტრალიაში აზიელ სტუდენტებს მოიხსენიებენ როგორც „აზიელი მოსწავლე“. ისინი ამ ტერმინში გულისხმობენ, რომ აზიელები პასიურად ითვისებენ მასალას, ყველაფერს გაუზრებლად იზეპირებენ და საჭიროებენ პროფესორთა მუდმივ ჩარევასა და დახმარებას სწავლის პროცესში. იქიდან გამომდინარე, რომ ავსტრალიაში არსებობს მსგავსი სტერეოტიპული წარმოდგენები აზიელების შესახებ, პროფესორების მხრიდან ორიენტალისტური დისკურსი ვლინდებოდა და მკვლევარებს აინტერესებდათ, როგორ ცდილობენ აზიელი სტუდენტები ორიენტალისტური დისკურსის შეცვლას და პოზიტიური იდენტობის შექმნას. კვლევის

საფუძველზე მათ გამოყვეს ოთხი სტრატეგია, რომელსაც აზიელი სტუდენტები იყენებენ აღნიშნული სტერეოტიპის შესაცვლელად (Singh & Doherty, 2008, გვ.115-129).

1. სტუდენტები უფრო მეტ აქცენტს აკეთებდნენ მიმღებ კულტურასა და საკუთარ კულტურას შორის არსებულ მსგავსებებზე, ვიდრე განსხვავებებზე.
2. აღმოსავლეთ-დასავლეთ შორის არსებული განსხვავებების გადაფარვას ცდილობდნენ იმაზე ხაზგასმით, რომ თვითონ დასავლეთის შიგნითაც არსებობს განსხვავებები.
3. სტუდენტები სხვადასხვა ახსნას უძებნიდნენ „აზიელ მოსწავლესთან“ დაკავშირებულ კულტურულ თვისებებს. მაგალითად, ის რომ აზიელები პასიურად ითვისებენ მასალებს აკავშირებდნენ არა სტატიკურ კულტურულ ტრადიციებთან, არამედ ინგლისური ენის ცოდნის დონესთან.
4. საბოლოოდ სტუდენტებმა მიანიშნეს იმაზე, რომ არსებობს განსხვავებები დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის, მაგრამ დასავლეთისთვის არ მიუნიჭებიათ უფრო მაღალი სტატუსი (გვ.124).

საინტერესოა, რამდენ მსგავსი შეიძლება იყოს ქართველი და აზიელი სტუდენტების მიერ საუნივერსიტეტო გარემოში გამოყენებული სტრატეგიები ორინენტალისური დისკურსის თავიდან ასარიდებლად და რა ასპექტებში ვლინდება ამგვარი მსგავსება.

რაც შეეხება ქართველი სტუდენტების გამოცდილებას უცხოეთის უნივერსიტეტებში ის შეისწავლეს ნინო ჯავახიშვილმა და მისმა კოლეგებმა. კვლევის მიზანს წარმოადგენდა შეესწავლათ, თუ რა გავლენას ახდენს საერთაშორისო გაცვლითი პროგრამები იდენტობის ფრომირებაზე ადრეულ ზრდასრულობაში (Javakhishvili, Skhirtladze, Mestvirishvili & Khujadze, 2013). როგორც კვლევამ აჩვენა, გაცვლით პროგრამებში მონაწილეობის შემდეგ სტუდენტების ღირებულებები, მიზნები და რწმენები გარკვეულ ცვლილებებს განიცდიან. ამასთანავე, აღმოჩნდა, რომ ახალ კულტურაში მოხვედრის დროს სტუდენტები უფრო მეტად ამახვილებდნენ ყურადღებას და უღრმავდებოდნენ საკუთარ კულტურას. მათ კარგად დაინახეს ის განსხვავებები, რომლებიც არსებობდა ქართულ და ევროპულ

კულტურას შორის, განსაკუთრებით დღის დაგეგმვისა და ორგანიზაციული სამუშაოების მიმართულებით. რესპონდენტები აღნიშნავენ, რომ მათ მეტად დააფასეს თავისი კულტურა, ოჯახური ღირებულებები და ჩაულრმავდნენ ქართული ტრადიციების მნიშვნელობას. მაგრამ კვლევაში არ ყოფილა საუბარი, თუ როგორ ხდებოდა ამ განსხვავებულ გარემოში სტუდენტების მიერ საკუთარი კულტურულ-სპეციფიკური ასპექტების, ეროვნული იდენტობის ასპექტების წარმოჩენა, რაც ჩემი ინტერესის საგანია.

2. ემპირიული ნაწილი

კვლევის პროცესში მოპოვებულმა ემპირიულმა მონაცემებმა საშუალება მომცა, გამომეკვლინა ქართველი სტუდენტების მიერ ეროვნული იდენტობის თვითპრეზენტაციის სპეციფიკა ევროპის უნივერსიტეტებში. კერძოდ, მოპოვებული მონაცემების საფუძველზე შემიძლია ვისაუბრო ეროვნული იდენტობის იმ ასპექტებზე, რომლებსაც სტუდენტები განსაკუთრებით წარმოაჩენენ და იმ ასპექტებზე, რომლის წარმოჩენასაც ერიდებიან; სტრატეგიებზე, რომლებსაც სტუდენტები იყენებენ ევროპის უნივერსიტეტებში პოზიტიური იმიჯის შესაქმნელად და სტიგმატიზაციის თავიდან ასარიდებლად; ამასთანავე, შევადარო აღმოსავლეთ და დასავლეთ ევროპაში მათი თვითპრეზენტაცია.

2.1 ეროვნული იდენტობის ასპექტები, რომლებსაც სტუდენტები საერთაშორისო აუდიტორიის წინაშე წარმოაჩენენ

პირველ რიგში, სანამ იმ ასპექტების განხილვაზე გადავალ, რომელსაც სტუდენტები წარმოაჩენენ საერთაშორისო აუდიტორიის წინაშე, მინდა აღვნიშნო ის შემთხვევები, როდესაც დასავლეთ ევროპელებმა არ იცოდნენ საქართველოს შესახებ და მას ამერიკის შტატ ჯორჯიასთან აიგივებდნენ, შესაბამისად, საქართველოს პირველი გაცნობა მისი გეოგრაფიული მდებარეობის ახსნას გულისხმობდა, რისთვისაც სტუდენტები კავკასიის რეგიონსა და მეზობელ რუსეთსა და თურქეთზე მიუთითებდნენ. იქიდან გამომდინარე, რომ ზოგიერთმა დასავლეთ ევროპელმა სტუდენტმა არ იცოდა საქართველოს შესახებ, ეს გავლენას ახდენდა ქართველი სტუდენტების თვითპრეზენტაციაზე, რადგან დასავლეთ ევროპელებთან უფრო მარტივად შეეძლოთ რეალობის „შელამაზება“ და თავის უკეთესად წარმოჩენა.

„ბევრმა არ იცის სად არის საერთოდ რუკაზე. რუსეთსა და თურქეთს შორისო რომ ეუბნები მაგათ შორისო არაფერი არ არისო, ესე გეუბნებიან“ (გიორგი, 21 წლის, ავსტრია).

ამ კონტექსტში ხდებოდა საქართველოს, როგორც ევროპისა და აზიის გასაყარზე მყოფი ქვეყნის წარდგენა, ამით მისი ეგზოტიკურობის ჩვენება, რასაც შემდგომ საქართველოში არსებულ ბუნებრივ მრავალფერობნებაზე საუბარი მოსდევდა.

„მე ვიწყებ ხოლმე ყოველთვის ლაპარაკს, რომ საქართველო ეს არის რაღაც შერწყმა აზიის და ევროპის და ამიტომ ყველაზე მიმზიდველია სხვა ეროვნების ხალხისთვის. კიდევ ის, რომ შეგიძლია ერთდროულად ისრიალო თხილამურებზე, მერე ჩახვიდე ზღვაზე და დაისვენო“ (ლიზა, 24 წლის, ავსტრია).

სტუდენტების თვითპრეზენტაციაზე გავლენას ახდენდა ასევე ის ფაქტიც, რომ დასავლეთ ევროპელებს, ხშირად საქართველო რუსეთის შემადგენლობაში ეგონათ ან ერთ-ერთ სლავური წარმოშობის ქვეყნად განიხილავდნენ. შესაბამისად, როდესაც გარშემომყოფებს მსგავსი წარმოდგენები ჰქონდათ პირველი გაცნობა იმის განმარტებას გულისხმობდა, რომ საქართველო არ არის რუსეთის ნაწილი და მიუხედავად იმისა, რომ მეზობელი ქვეყანაა, ქართველების ენა და დამწერლობა განსხვავებულია. შესაბამისად, ამ კონტექსტში ხდებოდა ყველაზე ხშირად ქართული ენისა და ანბანის ხაზგასმა. საქართველო რუსეთისგან მაქსიმალურად გამიჯვნა ხდებოდა საკუთარ განსხვავებულ ენაზე და დამწერლობაზე აპელირებით, რომელსაც არანაირი კავშირი არ აქვს რუსულთან.

„გერმანულს ვინც გვასწავლიდა სამჯერ მომიწია გამეორება ამ ქალისათვის, რომ ჩვენ რუსულად არ ვსაუბრობთ... პირველი მაგას ვამბობდი, რომ მეთქი არ ვართ რუსეთის ნაწილი, გვაქვს ჩვენი დამწერლობა და ვსაუბრობთ ქართულად“ (დემეტერე, 22 წლის, გერმანია).

როდესაც არ დგას გეოგრაფიული მდებარეობისა და საკუთარი წარმომავლობის ახსნის საჭიროება ქართველი სტუდენტები საკუთარი ქვეყნის პირველად წარდგენის პროცესში ყურადღებას ამახივლებენ საკუთარი ეროვნული იდენტობის ისეთ ასპექტებზე, როგორც არის ქართული ენა და დამწერლობა, ქართული სამზარეულო, ტრადიციები, სტუმართმოყვარეობა, ქართული სპორტი, ბუნება. სტუდენტები, პირველ რიგში, ყოველთვის ასახელებენ იმ ასპექტებს, რომლებიც ეთნიკური ნაციონალიზმის გამომხატველია. ასევე, ხაზს უსვამენ ისეთ ელემენტებს, რომლებიც ქართველების

„რჩეულობას“ უსვამს ხაზს; აღნიშნავენ უძველესი ისტორიისა და კულტურის მნიშვნელობას.

„მინდოდა ხაზი გამესვა, რომ საქართველო იყო ესე ვთქვათ ერთ-ერთი გამორჩეული ქვეყნებს შორის, რომელსაც აქვს ძალიან დიდხნიანი ისტორია, საკმაოდ მრავალფეროვანი და ამ მრავალფეროვანი ისტორიიდან გამომდინარე, შეინარჩუნა თავისი რელიგიაც, დამწერლობაც, მიწაც“ (დემეტრე, 22 წლის, გერმანია).

„რაც ყველაზე მეტად აღმინიშნავს ეს არის ჩვენი ანბანი, დამწერლობა, რომელიც არის ერთ-ერთი უნიკალური და მსოფლიოში გამორჩეული“ (თაკო, 23 წლის, უნგრეთი).

„ტურისტი, პირველ რიგში გიჟდება-თქო ჩვენს სტუმართმოყვარეობაზე, ჩვენს კერძებზე და წავიდა ლაპარაკი ჩვენს სტუმართმოყვარეობაზე და ჩვენს კერძებზე. პირველ რიგში ამით ვაცნობ ჩემს გარშემომყოფებს საქართველოს, რომ ვართ ძალიან სტუმართმოყვარე ხალხი, გასწავლავებით სხვა ეროვნებებისგან“ (ანანო, 22 წლის, ავსტრია).

ეროვნული იდენტობის თვითპრეზენტაციის ერთ-ერთი სტრატეგია რომელსაც სტუდენტები იყენებენ არის **ისტორიულ წარსულზე აპელირება**. ის, რომ ქართველი სტუდენტები, პირველ რიგში, ძირითადად ეთნიკური ნაციონალიზმის გამომხატველ ასპექტებს წარმოაჩენენ და ისტორიულ წარსულზე საუბრობენ, ეს ყველაფერი თანამედროვე წარუმატებლობის ერთგვარ კომპენსატორად გვევლინება. ძირითადი ეპითეტები, რომლებსაც სტუდენტები იყენებენ ამ კონტექსტში საკუთარ იდენტობაზე საუბრისას არის შემდეგი: **გამორჩეული, უნიკალური, ძველი, მრავალსაუკუნოვანი**.

იმისათვის, რომ სტუდენტებმა საკუთარ განსხვავებულობას გაუსვან ხაზი და პოზიტიური შთაბეჭდილება მოახდინონ საერთაშორისო სტუდენტებზე, ისინი საკუთარი ეროვნული იდენტობის საამაყო ასპექტებზე საუბრობენ. სტუდენტებისთვის საამაყო ასპექტებს წარმოადგენს უნიკალური ანბანი, მრავალრიცხოვანი მტრების შემოსევის მიუხედავად შენარჩუნებული თვითმყოფადობა, სტუმართმოყვარეობა, ქართული სუფრა, უძველესი ღვინო, წარმატებული ქართველი სპორტსმენები და მომღერლები. მაგრამ ამ საამაყო ასპექტებიდან ზოგიერთი ქართველ სტუდენტებში ამავე დროს უხერხულობის

განცდასაც იწვევს. კერძოდ, სუფრისა და თამადის ტრადიცია, რომელიც სტუდენტებმა სიამაყით წარუდგინეს ევროპულ სტუდენტებს, მაგრამ როგორც მათი ნარატივებიდან ჩანს ის მათში უხერხულობასაც იწვევს. სწორედ ასეთ სიამაყესა და უხერხულობაზე საუბრობს მაიკლ ჰერცფელდი, როცა „კულტურის ინტიმურობას“ განმარტავს.

„სუფრა არ არის დალევის ადგილი, ტრადიციებიდან გამომდინარე ერთმანეთის გაცნობის, აზრების გაცვლის ადგილია. ყველას გვქონდა იქ გამოხატვის უფლება და ისე არა დღეს რომ თამადას თუ რამე ჩაუკვებე დანას ამოვიღებს“ (დემეტრე, 22 წლის, გერმანია).

„რალაც პრეზენტაცია გვქონდა და იქ ხაზს ვუსვამდი ქართულ გადამეტებულ რაღაცეებს. როგორ შეიძლება გადაგყვეს ქართველი, როცა სტუმარი ჩამოუვა, უცხოელი და აი, ეგ ხომ ძან გადამეტებულია ხანდახან და ის, რომ როგორ შეიძლება ქართული სუფრის გადამეტებული ვარიანტი იყოს და ვაჩვენებდი ფეხსაცმლით როგორ სვამს, ოღონდ უფრო იუმორისტულ ვარიანტში“ (ქეთი, 25 წლის, პოლონეთი)

პირველ შემთხვევაში სტუდენტი სხვა ევროპულ სტუდენტებთან სუფრის სამარცხვინო მხარეებზე არ საუბრობს და მალავს, ხოლო მეორე შემთხვევაში სტუდენტი ცდილობს ეს უხერხულობა იუმორისტულად წარმოაჩინოს.

ქართველი სტუდენტები საკუთარ ეროვნულ იდენტობას ხშირად ევროპასთან კავშირში განიხილავენ, რითაც საკუთარი **ევროპულობის ხაზგასმას ცდილობენ**. ევროპული სტატუსის მოპოვებას ისინი ცდილობენ კულტურულ და ისტორიულ ასპექტებზე აპელირებით, როგორც არის მაგალითად, პირველი რესპუბლიკის შექმნა, პირველი დემოკრატიული არჩევნები, პირველი ევროპელები - ზეზვა და მზია და ა.შ. ასევე, საუბრობენ დემოკრატიულობის ხარისხის ზრდაზე და კორუფციის აღმოფხვრაზე, რაც მათ ევროპელობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მახასიათებლად მიაჩნიათ.

ქართველი სტუდენტები საკუთარ თავს ყოველთვის წარადგენენ, როგორც ევროპელები და იმისათვის, რომ კიდევ უფრო დამაჯერებელი გახადონ საკუთარი ევროპულობა ისინი ცდილობენ ხაზგასმით აღნიშნონ, რომ არა მარტო საქართველოს სჭირდება ევროპა, არამედ ევროპასაც სჭირდება საქართველო.

„ვცდილობდი, რომ საჭიროებების კუთხით წარმომეჩინა საქართველო. ვეუბნებოდი, რომ ჩვენც გჭირდებით, თქვენც გჭირდებით-თქო და ინტერესთა თანხვედრა გამოდისთქო“ (ნიკა, 23 წლის, ჩეხეთი).

აღმოსავლეთ ევროპელებთან საკუთარი ევროპულობის ხაზგასმა კიდევ უფრო მარტივ საქმეს წარმოადგენდა, რადგან სტუდენტებს შეეძლოთ საერთო კომუნისტური წარსულის გახსენება და იმაზე აპელირება, რომ საქართველო ყოველთვის ახლოს იყო ევროპასთან და რუსეთმა ხელოვნურად მოწყვიტა მისთვის ბუნებრივ გარემოს, ამიტომ მისთვის მნიშვნელოვანი იყო „ევროპულ ოჯახში“ დაბრუნება. სტუდენტების მიერ ეს ნარატივი ჩვეულია აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებისთვის.

„ჩვენ ვიყავით ევროპული ოჯახის წევრი. მუდმივად იქ ვგრძნობდით თავს. რაღაცა შორს არ იყო ევროპა ჩვენგან და მერე ჩვენ ძალით გამოვეთიშეთ. ჩვენი სურვილი არ ყოფილა. ეს სენტრიმენტი უკვე ძაან კარგად ესმოდათ ხოლმე პოლონელებს, ლიტველებს, ლატვიელებს, უნგრელებსაც, რომ ჩვენ ძალით გამოგვთიშეს და ეს წყვეტა ჩვენი ნების გარეშე მოხდა“ (ანა, 26 წლის, პოლონეთი).

იმის მიუხედავად, რომ სტუდენტები მაქსიმალურად ცდილობენ საკუთარი ევროპულობის ხაზგასმას, მათში, ასევე, შეინიშნება ის ამბივალენტური დამოკიდებულებები, რაც საკუთარი ევროპულობის მიმართ უჩნდებათ. რამდენიმე სტუდენტმა ისაუბრა ქვეყნის ევროპულობაზე, მაგრამ შემდეგ აღნიშნეს, რომ მათი მენტალიტეტი და ღირებულებები განსხვავებულია ევროპულისგან და ეს ყველაფერი მათში კითხვის ნიშნებს იწვევს. ეს სწორედ ის ამბივალენტური დამოკიდებულებებია, რომელზეც ღია წულაძემ ისაუბრა ევროპეიზაციის შესახებ ქართველების ონლაინ დისკურსების შესწავლისას.

„ისეთი ის მაქვს, რომ ესეთი გაორება სიტუაცია. ეხლა იქ როცა ხარ და როცა წარმოადგენ ქვეყანას, წარმოადგენ, ვთქვათ, როგორც ევროპულ ქვეყანას და შენ შენს რაღაც ჩარჩოებში სვამ საქართველოს, როგორც ევროპულ ქვეყანას. ჯდება, მაგრამ ძაან კითხვის ნიშნები მიჩნდება საქართველოს ევროპულობასთან დაკავშირებით, როცა აქ ვარ და როცა იმ

ევროპულ ქვეყნებში, სადაც მიცხოვრია თუ მიმოგზაურია, იმასთან შედარებით ძაან დიდი კონტრასტია“ (ქეთი, 25 წლის, უნგრეთი).

აღსანიშნავია, რომ ქართველი სტუდენტებისთვის თვითიდენტიფიკაციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტი არის რუსეთთან საკუთარი იდენტობის დაპირისპირება. რუსეთი სტუდენტების მიერ დახასიათებულია, როგორც ოკუპანტი, როგორც მტერი. ამ განაცხადით სტუდენტები ცდილობენ, არა მხოლოდ რუსეთის მიმართ საკუთარი დამოკიდებულება გამოხატონ, არამედ ხაზი გაუსვან მათი ქვეყნის ევროპულ არჩევანსაც. სტუდენტები თვლიან, რომ რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის საკითხი ქვეყნის ერთ-ერთი მთავარი სათქმელია და მათ აუცილებლად უნდა გააჟღერონ ის საერთაშორისო აუდიტორიის წინაშე. ის სტუდენტები, რომლებიც სწავლობდნენ სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტებზე, სალექციო კურსის თემატიკიდან გამომდინარე, ხშირად საუბრობდნენ 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომზე და ცდილობდნენ არა მხოლოდ სტუდენტებთან, არამედ პროფესორებთანაც დაეფიქსირებინათ საკუთარი პოზიციები.

„როცა ხარ საქართველოდან და თან შორს, მუდმივად გინდა თან ისეთ ადამიანებს, რომლებიც ასე თუ ისე არ გიცნობენ კარგად, არა მარტო ქვეყანა გააცნო, არამედ გადასცე შენი ქვეყნის სათქმელი, შენი პირადი სათქმელი შენს მტერთან დაკავშირებით. შესაბამისად, მთავარი მესიჯი ყოველთვის და მთავარი სათქმელი, როდესაც ეხებოდა ქვეყნის პოლიტიკას, იყო, რომ რუსეთი არის ოკუპანტი და რუსეთს აქვს ჩვენი ქვეყნის 20 პროცენტი ოკუპირებული“ (სოფო, 25 წლის, ლიტვა).

„აუცილებლად ვაკეთებდი ხოლმე აქცენტს, განსაკუთრებით პოლიტიკის ლექციებზე, რომ რუსეთი არის ოკუპანტი“ (ანანო, 22 წლის, ავსტრია).

რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის საკითხი ხაზგასმულია, როგორც აღმოსავლეთ ევროპაში მყოფი სტუდენტების მიერ, ისე დასავლეთ ევროპაში მყოფი სტუდენტების მიერ. უბრალოდ, როგორც თავად სტუდენტები აღნიშნავენ, საერთო გამოცდილების გამო აღმოსავლეთ ევროპელებს მათი უკეთ ესმით და შესაბამისად, მათთან რუსეთს, როგორც საერთო მტერს წარმოაჩენენ და ამით აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებთან

სიახლოვეს აჩვენებენ. ხოლო, როგორც დასავლეთ ევროპაში მყოფი სტუდენტების ნარატივებიდან ჩანს ეს თემა დასავლეთ ევროპელებისთვის გაუგებარია.

„მათთვის მარტივია ამის გაგება, პოლონეთმა რა გამოიარა ისტორიულად კი ვიცით და განსაკუთრებით ცუდი დამოკიდებულება აქვთ რუსეთის მიმართ. აქედან გამომდინარე, ოკუპირების საკითხს და ზოგადად, რუსეთის, როგორც მტრის ჭრილში, რომ განვიხილოთ მან მარტივად გეზულობენ და რა თქმა უნდა, ჩვენი პოზიცია აქვთ“ (ლაშა, 21 წლის, პოლონეთი).

„რაც პრობლემებზე ვსაუბრობდით და იტალიელმა წყლის დაბინძურების პრობლემაზე ისაუბრა, ვიღაცამ LGBT უფლებები, რომ მთლად მაღალ დონეზე არ აქვთ აყვანილი იმაზე და ჩვენი პრობლემა ძალიან განსხვავდებოდა. ჩვენ ფაქტობრივად ომში ვიყავით და იქ ძალიან basic პრობლემებს ადარებდნენ. ვერ წარმოუდგენიათ, რომ შეიძლება მუდმივ ომში იყო, შენ შენი თვალით გაქვს ომი ნანახი. მათთვის წარმოუდგენელია, რომ შეიძლება ესე ხდებოდეს („ირაკლი, 24 წლის, გერმანია).

2.2 ეროვნული იდენტობის ასპექტები, რომლის წარმოჩენასაც სტუდენტები ერიდებიან საერთაშორისო აუდიტორიის წინაშე

ნარატივებიდან ჩანს, რომ ქართველი სტუდენტები თავს არიდებდნენ ისეთ საკითხებზე საუბარს, როგორც არის შიდაპოლიტიკური მდგომარეობა, ადამიანთა უფლებების შელახვის ფაქტები, იქნება ეს სექსუალური უმცირესობების უფლებების დარღვევის ფაქტები თუ ქალთა მიმართ ძალადობა. შესაბამისი შეკითხვების გაჩენისას, მათ უწევდათ პასუხების გაცემა, მაგრამ ცდილობდნენ, რომ თავად ამ საკითხებზე საუბარი არ წამოეწყოთ. იმისათვის, რომ მსგავს ფაქტებზე საუბრის დროს საკუთარი მოქალაქეების ქმედებები გაემართლებინათ, ცდილობდნენ საქართველოში არსებული მდგომარეობა შეედარებინათ მეზობელ სომხეთსა და აზერბაიჯანში არსებულ სიტუაციასთან და ამის ფონზე უკეთესად წარმოეჩინათ საქართველო. ისინი ამ შემთხვევაში საქართველოს ოქსიდენტალიზაციას ახდენდნენ, ანუ მეზობლების დასავლეთად წარმოჩენას. ეს სწორედ

ის სტრატეგიაა, რომელსაც მარია ტოდოროვა აღწერს, როცა დასავლეთ ევროპელების მიერ ბალკანელების ხედვაზე საუბრობს.

ამასთანავე, ის სტუდენტები, რომლებიც დასავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში იყვნენ, თავს არიდებდნენ ევროპაში ქართველთა კრიმინალურ საქმიანობაზე საუბარს, რადგან ეს ფაქტი ყველა მათგანში სირცხვილის გრძნობას იწვევს. თუ, მაგალითად, მოხდებოდა ისე, რომ ევროპელი სტუდენტები ამ საკითხზე საუბარს დაიწყებდნენ, ქართველები ხაზს უსვამდნენ, რომ ასეთი საქმიანობით ნებისმიერი ეროვნების ადამიანი შეიძლება იყოს დაკავებული და ყველა კულტურაში არსებობს კარგი და ცუდი. ეს სწორედ ის სტრატეგიაა, რომელსაც აზიელი სტუდენტები იყენებენ ავსტრალიაში, კერძოდ როდესაც მიმღებ და საკუთარ კულტურას შორის მსგავსებაზე აკეთებენ აქცენტს (Singh & Doherty, 2008). მსგავსი სტრატეგია აქვთ განხილული კამილერსა და მალევსკა-პიერს, როცა საფრანგეთში მყოფი პორტუგალიელი, ესპანელი და არაბი მიგრანტების მიერ საერთო ადამიანური ღირებულებების ხაზგასმაზე საუბრობენ (Camilleri & Malewska-Peyre, 1997).

ყველაზე ხშირად სტუდენტები ცდილობდნენ, არ აღენიშნათ ის ჰომოფობიური დამოკიდებულებები, რომლებიც ქართველებში არსებობს. არ უნდოდათ, სხვა სტუდენტებს ამის გამო ცუდი შთაბეჭდილება შეექმნოდათ. როგორც ერთ-ერთი სტუდენტი აღნიშნავს, ის მაქსიმალურად ცდილობდა ამ საკითხზე არ ესაუბრა, რადგან გაუჭირდებოდა მათთვის აეხსნა, თუ როგორ შეიძლება საზოგადოებამ მსგავსი ძალადობა გამოამჟღავნოს და გარიყოს ისინი.

„ვერ ავუხსნიდი ფიზიკურად, ვერ ვეტყოდი, რომ მშობელმა რომ გაიგოს მისი შვილი არის გეი ან ლესბოსელი, ეს ყველაფრის დაქცევაა და მას შეუძლია ხელი აიღოს, რომ მისი შვილია და ასე შემდეგ. შესაბამისად, ეს თემა იყო მკაცრად ჩემს თავში ჩაკეტილი, რომ მათთან ამაზე არ მესაუბრა“ (სოფო, 25 წლის, ლიტვა).

ასევე, სტუდენტები ცდილობდნენ დაემალათ საქართველოში არსებული ქალთა მიმართ ძალადობის ფაქტები. ის, რომ საქართველოში ხშირად ხდება ადამიანის უფლებების შემლახველი ფაქტები, სტუდენტების აზრით, აუცილებლად ნეგატიურად იქნებოდა

აღქმული და როგორც ერთ-ერთმა სტუდენტმა აღნიშნა არ უნდოდა „გამოქვაბულიდან გამოვარდნილად“ შეეფასებინათ ქართველები.

კიდევ ერთი ასპექტი, რაც განსაკუთრებული უხერხულობის გრძნობას იწვევდა და ამიტომ მის გამჟღავნებას ქართველი სტუდენტი გოგონები ერიდებოდნენ, იყო ქართველი წყვილების ქორწინებამდე თანაცხოვრება და ქორწინებამდე სექსუალური ურთიერთობები. იქიდან გამომდინარე, რომ ზოგიერთ რესპონდენტს ჰქონდა ამ საკითხთან დაკავშირებით კონსერვატული შეხედულებები, ცდილობდა არ ესაუბრა ამ საკითხებზე, რომ ევროპელების მხრიდან ირონიული დამოკიდებულება არ ეგრძნო. იმ გოგონებს კი, რომლებსაც ამ საკითხზე მოუწიათ საუბარი, ცდილობდნენ, უფრო შეელამაზებინათ არსებული მდგომარეობა და უფრო დასავლეთთან მიახლოებულად წარმოეჩინათ მსგავსი ურთიერთობები და ევროპელებისთვის სასურველი ნარატივი შეეთავაზებინათ.

„ყოველთვის ვცდილობდი, რომ გადამეფარა ის წარმოდგენა, რომ ვართ ძალიან რელიგიური და კონსერვატული ერი, განსაკუთრებით, ქალები (ნუცა, 24 წლის, ჩეხეთი).

2.3 სტიგმატიზაციის თავიდან არიდების სტრატეგიები

უცხო საზოგადოებაში მოხვედრილი ადამიანები ყოველთვის აწყდებიან გარკვეულ სტერეოტიპებს, განსაკუთრებით აღმოსავლეთიდან დასავლეთში მოხვედრილნი. ქართველი სტუდენტებიც ევროპაში ყოფნის დროს აწყდებოდნენ სტიგმატიზაციისა და ორიენტალიზაციის შემთხვევებს. შესაბამისად, მათი ნარატივების საფუძველზე შევძელი გამომეყო ის სტრატეგიები, რომლებსაც ისინი სტიგმატიზაციის და ორიენტალისტური დისკურსის თავიდად ასარიდებლად იყენებენ და რომელსაც ამ თავში განვიხილავ.

პირველ რიგში, მინდა აღვნიშნო, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში ქართველი სტუდენტები უარყოფდნენ მსგავს სტიგმატიზაციასა და სტერეოტიპული დამოკიდებულებების არსებობას მიმღებ საზოგადოებაში. მაგრამ შემდგომში მათ ნარატივებში ნათლად იკვეთებოდა, რომ სტუდენტები აწყდებოდნენ როგორც სტერეოტიპულ

დამოკიდებულებებს, ისე ქსენოფობიასა და ორიენტალიზმს. ეს სწორედ ის სტრატეგიაა, რომელსაც კამილერი და მალევსკა-პიერი რასისტული გამოცდილების უარყოფას უწოდებენ. ზოგიერთი სტუდენტი აცხადებდა, რომ არ უგრძნობია არანაირი ნეგატიური დამოკიდებულება სტუდენტებისგან, მაგრამ შემდეგ საუბრობდა იმის შესახებ, თუ როგორ ზემოდან უყურებდნენ ადგილობრივი სტუდენტები.

„არის ხოლმე თუნდაც ის მომენტი, რაღაცა ჩვენ ძაან განვითარებულები, თქვენ ვერა ანუ თვითონ ტოპ 10 ქვეყანაში მინიმუმ გადიან, შენ ჩვეულებრივ country-ში გადიხარ და რაღაც თემა, შეიძლება უბრალოდ სტატისტიკა მოყავთ და გახსენებენ, მარა მაინც ცუდად გხვდება ყურში“ (ირაკლი, 24 წლის, გერმანია).

„ადგილობრივები ცოტა რაღაც ზემოდან გვიყურებდნენ. მახსოვს ერთს მივესალმე და ვკითხე როგორ ხარ. Thanks მითხრა და გაიხედა“ (ლაშა, 21 წლის, პოლონეთი).

თუ შევადარებთ დასავლეთ და აღმოსავლეთ ევროპაში არსებულ ორიენტალისტურ დისკურსებს შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ის არ არის ისეთი სიმძაფრით გამოხატული აღმოსავლეთ ევროპაში. ამასთანავე, როგორც სტუდენტების ნარატივებიდან ჩანს აღმოსავლეთ ევროპაში ძირითადად პოზიტიურ სტერეოტიპებსა და დამოკიდებულებას ხვდებოდნენ.

„ლიტველი ბიჭი გვერდით მეჯდა და მეკითხება საიდან ხარო? ვუთხარი საქართველოდან-მეთქი. ჯერ ძალიან დიდი აღტაცება გამოიჩვია მაგ ფაქტმა, რომ საქართველოდან ვიყავი. გულახდილად მასე ბედნიერი იმ ფაქტით, რომ საქართველოდან ვარ ჯერ არავინ არ მინახავს... ზოგადად, ქართველები ძალიან გვიყვარსო და მერე დამიწყო იმაზე ლაპარაკი, საერთო მტერი გვყავსო რუსეთის სახით“ (დათო, 23 წლის, ლიტვა).

შემდეგი სტრატეგია, რომელსაც სტუდენტები იყენებენ სტიგმატიზაციის თავიდან ასაცილებლად, ქართველების ოქსიდენტალური სტრატეგია. ქართველის სტუდენტები ცდილობენ, საკუთარი ეროვნული იდენტობის ასპექტები უკეთესად წარმოაჩინონ მუსულმანური კულტურის ფონზე, მეზობელი აზერბაიჯანისა და სომხეთის ფონზე.

ხშირად იყო სტუდენტების მიერ აღნიშნული ქალთა უფლებების უპირატესობა აზიურ და მუსულმანურ კულტურებთან შედარებით. ხოლო, მეზობელი აზერბაიჯანისა და სომხეთის შემთხვევაში, საუბარი იყო დემოკრატიის და პოლიტიკური ინსტიტუტების მუშაობის ძალიან დაბალ დონეზე.

„მერე აღმოჩნდა, რომ სომხები უფრო მეტად არიან ჩამორჩენილები მაგ საკითხებში, მაგალითად, ვიდრე ქართველები და მერე ხომ ხედავ, ჩვენ კიდევ პროგრესი განვიცადეთ მათთან შედარებით და შენ აზერბაიჯანში უნდა ნახო, რა ხდება“ (ლიზა, 24 წლის, ავსტრია).

„ყოველთვის ვამბობ იმას, რომ ეს არის ქრისტიანული ქვეყანა და რა თქმა უნდა, რელიგიაც ძაან კონსერვატულია, მაგრამ არ არის ეს ისლამი და მით უმეტეს, ისლამი იმ ფორმით, რაც დღეს არის იმ ქვეყნებში; რომ ქალი სამართლებრივად აბსოლუტურად თანაბარია, როგორც მამაკაცი, ნუ სამართლებრივად და პოლიტიკურად“ (ანა, 26 წლის, პოლონეთი).

ქართველი სტუდენტები არა მხოლოდ სომხეთსა და აზერბაიჯანს წარმოაჩენენ, როგორც ნაკლებად ცივილიზებულს საქართველოსთან შედარებით, არამედ არ ერიდებიან თავად აღმოსავლეთ და დასავლეთ ევროპის ქვეყნებთან შედარებით საქართველოს უპირატესობის ხაზგასმასაც.

„Human development-ით, იგივე კორუფციაში საქართველო არის ბევრად წინ, ვიდრე რუმინეთი, ევროკავშირის წევრი ქვეყანა“ (ანა, 26 წლის, პოლონეთი).

„როცა ხედავ თუნდაც იმას, რომ პოლონეთთან შედარებით, როგორც ასეთი, ქვეყანა ვართ ძაან წინ. ძაან ჩამოგვრჩებიან, მართლა ძაან ჩამოგვრჩებიან და გერმანიასაც ბევრ რამეში ვჯობნიდით. მაგალითად, სერვისებში და ა.შ. ძაან ბევრ რამეში ვჯობნიდით და აქ პოლონეთში მითუმეტეს, როცა ნაცისტების ჩვეულებრივ ბუდეში ხარ“ (ირაკლი, 24 წლის, გერმანია, პოლონეთი).

ამ შემთხვევაში სტუდენტი ერთდროულად აღმოსავლეთ და დასავლეთ ევროპის ფონზე ცდილობს საქართველოს უპირატესობის ხაზგასმას. იგივე სტუდენტი საუბარში

გერმანიასთან დაკავშირებით შემდეგ ნარატივს გვთავაზობს: „გერმანიაში თითქმის სულ იმპორტზე აქვთ მწვანელი და ხილი, მარტო პური და ძეხვეული აქვთ თავისი და რომ ჩვენთან ყველაფერი გვაქვს, დაწყებული მინერალური წყლებით, დამთავრებული ზამთრის და ზაფხულის კურორტებით“ (ირაკლი, 24 წლის, გერმანია, პოლონეთი).

როგორც ჩანს, საქართველოს უპირატესობას სერვისების, საკვები პროდუქტებისა და საქართველოში არსებული კურორტების ფონზე განიხილავს, რაც ვერანაირად ვერ იქნება დამაჯერებელი არგუმენტი, უბრალოდ ეს წარმოადგენს სტუდენტის თავდაცვით სტრატეგიას. მის მიერ გამოყენებული სტრატეგია ახლოს დგას კამილერისა და მალევსლა-პიერის მიერ შესწავლის სტრატეგიასთან **საკუთარი კულტურის გაიდეალიზება**.

კიდევ ერთი სტრატეგია, რომელსაც სტუდენტები მიმართავენ სტიგმის თავიდან ასაცილებლად, არის **საკუთარი ეროვნებით სიამაყე**. ეს სტრატეგია სწორედ „მგზნებარე ნაციონალიზმისა“ და „ჰიპერბოლურ სიამაყესთან“ მიახლოებულ სტრატეგიას წარმოადგენს, რომელსაც დასავლური წარმოსახვის წინააღმდეგ იყენებენ ქართველი, პოლონელი და რუმინელი ახალგაზრდები (Tsuladze, 2013). ქართველი სტუდენტების შემთხვევაშიც, ხშირად ხდება საკუთარი ეროვნულობის გამორჩეულობის, განსხვავებულობის ხაზგასმა და დიად წარსულზე აპელირება. ის, რომ საქართველო არის ყველაზე სტუმართმოყვარე ქვეყანა, აქვს ყველაზე ძველი ღვინო, უნიკალური დამწერლობა და ანბანი. სტუდენტების აზრით, საქართველოს გამორჩეულობაზე მიუთითებს ისიც, რომ ასეთმა პატარა ქვეყანამ, ბევრი ომების მიუხედავად, შეძლო საკუთარი რელიგიის, ენისა და მიწის შენარჩუნება და დღეს დამოუკიდებელ სახელმწიფოს წარმოადგენს.

„მერე რომ იწყებ ლაპარაკს, რომ ანუ რამდენი დაპყრობა, ამდენი ომი იყო და თუნდაც ამხელა დიდი დათვის გარემოცვაში რომ ესე დგახარ ფეხზე მაინც და შენარჩუნებული გაქვს შენი მეობა, რა ვიცი, ჩემი აზრით, ძაან საამაყოა, თუნდაც ენა ანუ რუსიფიკაცია ძაან უნდოდათ, თუმცა ვერ მოხდა ეს ყველაფერი“ (თამუნა, 27 წლის, იტალია).

შემდეგი სტრატეგია, რომელსაც განვიხილავ, ძალიან ახლოს არის აზიელი სტუდენტების სტრატეგიასთან - მიმღებ კულტურასა და საკუთარ კულტურას შორის

არსებულ მსგავსებებზე აქცენტის გაკეთება და ამასთანავე, კამილერისა და მალევსკა-პიერის მიერ შესწავლილ კოლექტიურ სტრატეგიასთან - **საერთო ადამიანურ და ეგალიტარულ ღირებულებებზე აქცენტირება და არა ეროვნულ ღირებულებებზე**. ქართველი სტუდენტები სხვა ქართველების სამარცხვინო და კრიმინალური საქმიანობიდან გამომდინარე, სტიგმატიზაციის თავიდან ასაცილებლად სწორედ ამ სტრატეგიას იყენებენ. მათ რეაქციას ქართველების ნეგატიურ კონტექსტში განხილვის დროს წარმოადგენდა - „ყველგან არსებობს კარგი და ცუდი.“ ამით სტუდენტები ცდილობდნენ ზოგად ადამიანურ სისუსტეებზე მითითებით, ისინი ყველა საზოგადოებისთვის უნივერსალურად წარმოაჩინონ.

„მე ის პასუხი გავეცი, რომ ყველა საზოგადოებაში, ყველა ნაციონალობაში არსებობს კარგი და ცუდი და არ უნდა მოხდეს გაიგივება მთელ ხალხთან“ (ლიკა, 23 წლის, გერმანია).

„ყველა ქვეყანაში ხდება ესე და ნუ თვითონაც იტალიელებიც არიან წასულები სხვა ქვეყანაში სამუშაოდ და თვითონ იტალიელ სტუდენტებსაც უნდათ, რომ გავიდნენ და მიაჩნიათ, რომ იტალიაში არ არის ეხლა ისეთი ცხოვრება. აი, ჩვენც ხო ვართ ეგრე, რომ აი, სულ გაქცევა გვინდა. ისინიც ეგრე არიან“ (თამუნა, 27 წლის, იტალია).

დასავლეთ ევროპაში, სადაც არსებული რეალობიდან გამომდინარე, ქართველთა კრიმინალური საქმიანობის ბევრი შემთხვევა ფიქსირდება, შესაბამისად დასავლეთ ევროპაში ხდებოდა ამ საკითხზე კითხვების დასმა და ამ სტრატეგიის გამოყენება დასავლეთ ევროპაში წასული სტუდენტებისთვისაა დამახსიათებელი.

მნიშვნელოვნად მიმაჩნია განვიხილო ასევე, პროფესორების ორიენტალისტური დისკურსი და მათზე ქართველი სტუდენტების საპასუხო რეაქცია. იმ შემთხვევებში, როდესაც პირდაპირ და ნათლად იყო პროფესორების მხრიდან სტუდენტების მიმართ გამოხატული ორიენტალისტური დისკურსი და ჰქონდათ მოლოდინები, რომ ქართველი სტუდენტები ვერ ისწავლიდნენ და ვერ დამლევდნენ მასალას, ისინი, საპასუხოდ, მაქსიმალურად ცდილობდნენ სტერეოტიპული წარმოდგენები დაემსხვირათ. როგორც ერთმა სტუდენტმა აღნიშნა, იმის მიუხედავად, რომ სურვილიც კი ეკარგებოდა ლექციაზე შესულიყო

პროფესორის ასეთი დამოკიდებულების გამო, ყოველთვის მომზადებული იყო და ცდილობდა, სხვა სტუდენტებისთვის კონკურენცია გაეწია.

„ასეთი ფრაზები მესმოდა, რომ, ვთქვათ თქვენ შეგიძლიათ არ გააკეთოთ ამ თემაზე, შეგიძლიათ ეს თემა აიღოთ და ამაზე ხშირად ვლიზიანდებოდით ხოლმე... მაგრამ რამდენიმე კვირაში დავამტკიცე, რომ კონკურენციის გაწევა შემდეგ არა მხოლოდ სხვა გაცვლითი სტუდენტებისთვის, არამედ გერმანებისთვის, ვინც იქ სწავლობდნენ“ (ნუცა, 24 წლის, გერმანია).

მსგავსი ორიენტალისტური დისკურსი პროფესორების მხრიდან დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში გამოიკვეთა.

2.4 აღმოსავლეთ და დასავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში შესრულებული თვითპრეზენტაციის შედარება

ჩემი რესპონდენტების ნარატივებმა შესაძლებლობა მომცა, პასუხი მიმეღო იმის შესახებ, თუ რამდენად მსგავს/განსხვავებულ თვითპრეზენტაციას აქვს ადგილი სტუდენტების მიერ აღმოსავლეთ ევროპის და დასავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში. ამ ორ აიდიტორიასთან მართლაც ერთმანეთისგან განსხვავებულ თვითპრეზენტაციას აქვს ადგილი, რომელზეც ქვემოთ ვისაუბრებ.

პირველ რიგში, მინდა აღვნიშნო, რომ იქიდან გამომდინარე, რომ ევროპის უნივერსიტეტებში ქართველი სტუდენტები ძირითადად ინგლისურენოვან პროგრამებზე სწავლობენ, არა მხოლოდ ადგილობრივ, არამედ საერთაშორისო სტუდენტებთანაც უწევთ თვითპრეზენტაცია.

ქართველი სტუდენტების ნარატივებიდან გამოიკვეთა, რომ აღმოსავლეთ ევროპაში ქართველების მიმართ ძირითადად პოზიტიური დამოკიდებულებები და სტერეოტიპები არსებობს. როგორც სტუდენტები აღნიშნავენ აღმოსავლეთ ევროპელები ქართველებს ახასიათებენ, როგორც კომუნიკაბელურებს, მხიარულებს, მეგობრულებს, თბილებს. როგორც ნარატივებიდან ჩანს, დასავლეთ ევროპელები ნაკლებ დეტალებს ფლობენ

ქართველების შესახებ, ვიდრე აღმოსავლეთ ევროპელები და შესაბამისად, ქართველი სტუდენტები მათ სხვადასხვა სოციალურად სასურველ ნარატივს სთავაზობენ. ისინი დასავლეთ და აღმოსავლეთ ევროპელი სტუდენტებისგან გამოვლენილ ორიენტალისტურ დამოკიდებულებას განსხვავებულად პასუხობენ. დასავლეთ ევროპაში, სადაც ხშირად უწევთ ქართველების კრიმინალური და სამარცხვინო ქმედებების „შელამაზება“ იქ თავდაცვით სტრატეგიას იყენებენ, კერძოდ - საერთო ადამიანურ და ეგალიტარულ ღირებულებებზე და არა ეროვნულ ღირებულებებზე აქცენტირება. ხოლო, აღმოსავლეთ ევროპელებთან ორიენტალისტური დისკურსის თავიდან ასაცილებლად ცდილობენ საკუთარი ქვეყანა მიმღებ ქვეყანასთან ახლოს წარმოაჩინონ.

„ვცდილობ წარმოვაჩინო, რომ ვმეგობრობთ, ახლოს ვართ, ჩვენს ქვეყნებს კარგი ურთიერთობა აქვთ ერთმანეთთან.. ლებ კაჩინსკიზე ვამახვილებ ხოლმე ყურადღებას, რომ ომის დროს გვერდზე დაგვიდგა“ (ირაკლი, 24 წლის, პოლონეთი).

ამასთანავე, განსხვავებულ თვითპრეზენტაციას ჰქონდა ადგილი, როდესაც სტუდენტები საქართველოს ევროპულობის ხაზგასმას ცდილობდნენ. ეს სტრატეგია, გამოიყენებოდა როგორც აღმოსავლეთ ევროპაში, ისე დასავლეთ ევროპაში, მაგრამ აღმოსავლეთ ევროპაში ის „ევროპულ ოჯახში“ დაბრუნების დისკურსის ფარგლებში იყო წარმოდგენილი და საერთო კომუნისტურ წარსულზე ხდებოდა აპელირება, ასევე რუსეთის დადანაშაულება ხდებოდა, რომელმაც თავის ბუნებრივ გარემოს მოწყვიტა საქართველო.

რაც შეეხება სტიგმატიზაციის არიდების სხვა სტრატეგიებს, როგორც არის საკუთარი ეროვნებით „ჰიპერბოლური სიამაყე“, ქართველების ოქსიდენტალური სტრატეგია კავკასიელი მეზობლების მიმართ, მიმღებ ქვეყანაში რასისტული გამოცდილების უარყოფა, ამ სტრატეგიებს სტუდენტები იყენებდნენ როგორც დასავლეთის, ისე აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში.

დასკვნა

კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ ქართველი სტუდენტები, რომლებიც ევროპის უნივერსიტეტებში სწავლობენ პირველ რიგში საერთაშორისო აუდიტორიის წინაშე ცდილობენ საკუთარი იდენტობის იმ ასპექტების წარდგენას, რომლებიც ეთნიკური ნაციონალიზმის გამომხატველია. ასევე, ქართველების გამორჩეულობას თუ „რჩეულობას“ უსვამენ ხაზს. ამასობაზე უძველესი ისტორიითა და კულტურით. ხოლო, რაც შეეხება იმ ასპექტებს, რომლის გამჟღავნებასაც სტუდენტები ერიდებიან, ეს არის შიდაპოლიტიკური მდგომარეობა, ადამიანის უფლებების შელახვის ფაქტები, კერძოდ ქალთა მიმართ ძალადობა და სექსუალური უმცირესობების უფლებების დარღვევის ფაქტები. ასევე, ქართველი წყვილების ქორწინებამდე თანაცხოვრება და ქორწინებამდე სექსუალური ურთიერთობები. დასავლეთ ევროპაში სტუდენტები თავს არიდებდნენ ქართველების კრმინალურ საქმიანობაზე საუბარს.

კვლევის შედეგად გამოვლინდა ის სტრატეგიები, რომლებსაც ქართველი სტუდენტები ეროვნული იდენტობის თვითპრეზენტაციისა და სტიგმატიზაციის თავიდან ასარიდებლად იყენებენ:

1. ისტორიულ წარსულზე აპელირება და მის თანამედროვე წარუმატებლობის კომპენსატორად განხილვა;
2. საკუთარი ეროვნებით „ჰიპერბოლური სიამაყე“;
3. საქართველოს ევროპულობის ხაზგასმა;
4. ოქსიდენტალური სტრატეგია კავკასიელი მეზობლების მიმართ;
5. მიმღებ ქვეყანაში რასისტული გამოცდილების უარყოფა;
6. მიმღებ საზოგადოებასთან საერთო ადამიანურ და ეგალიტარულ ღირებულებებზე და არა ეროვნულ ღირებულებებზე აქცენტირება.

კვლევის ჰიპოთეზა, რომ ქართველი სტუდენტების მიერ ეროვნული იდენტობის თვითპრეზენტაცია განსხვავებულია დასავლეთ და აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტებში, დადასტურდა. კერძოდ, ქართველი სტუდენტები განსხვავებულად

პასუხობდნენ აღმოსავლეთ ევროპაში და დასავლეთ ევროპაში გამოვლენილ ორიენტალისტურ დისკურსს. ასევე, იქიდან გამომდინარე, რომ აღმოსავლეთ ევროპაში უფრო პოზიტიური დამოკიდებულებები გამოიკვეთა ქართველების მიმართ, მათ ნაკლებად უხდებოდათ ქართველობის სხვადასხვა ასპექტის „შელამაზება“, რათა სოციალურად სასურველი თვითპრეზენტაცია მოეხდინათ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- Camilleri, C., & Malewska-Peyre, H. (1997). Socialization and identity strategies. In: J. W. Berry, P.R. Desen & T. S. Saraswathi (Eds.), *Handbook of cross-cultural psychology: Vol. 2. Basic process and human development* (2nd ed., pp. 41-67). Boston: Allyn & Bacon
- Edensor, T. (2002). *National Identity, Popular Culture and Everyday Life*. Oxford: Berg
- Fox, J. E. & Miller-Idriss, C. (2008). Everyday nationhood. *Ethnicities*, 8(4), 536-563
- Goffman, E. (1956). The Presentation of Self in Everyday life. *University of Edinburg, Social Sciences Research Centre*
- Herzfeld, M. (2005). *Cultural Intimacy: Social Poetics in the Nation-State*. New York: Routledge
- Javakhishvili, N., Skhirtladze, N., Mestvirishvili, M., & Khujadze, N. (2013). Identity Formation in Early Adulthood: *Localisation versus Globalisation*
- Oborune, K. (2010). The Case Study of the Erasmus Programme in Latvia: Stereotypes and European Identity, MA Thesis, Central European University, მოძიებულია 5 ნოემბერი, 2018 <https://www.grin.com/document/162865>
- Papatsiba, V. (1996). Study Abroad and Experiences of Cultural Distance and Proximity: French Erasmus Students. In: M. Byram & A. Feng (Eds.), *Living and Studying Abroad, Research and Practice*
- Singh, P. & Doherty, C. (2008). Mobile Students in Liquid Modernity. *Negotiating the Politics of Transnational Identities*. In N. Dolby & F. Rizvi (Eds.), *Youth Moves: Identities and Education in Global Perspective*. (1st ed., pp.115-129). New York: Routledge
- Todorova, M. (1997). *Imagining the Balkans*. Oxford: Oxford University Press

Tsuladze, L. (2018). Georgian dilemma: Concerns for national identity and quest for Europeanness. *Journal of European Studies* 6, 37-62

Tsuladze, L. (2013). Western Imaginary and Imagined Defense Strategies of Eastern Europe and its Borderlands. *Central European Journal of International and Security Studies*, 7(4), 107-126

Udrea, G. (2011). European Identity and Erasmus Mobility. Insights from Romanian Students' Experiences, მოძიებულია 5 ნოემბერი, 2018

[http://www.academia.edu/2898795/European Identity and Erasmus Mobility. Insights from Romanian Students Experiences](http://www.academia.edu/2898795/European_Identity_and_Erasmus_Mobility._Insights_from_Romanian_Students_Experiences)

Weele, R. (2014). The Erasmus Programme: A Step towards a European Identity, მოძიებულია 5 ნოემბერი, 2018 <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/297955>

სტერეოტიპები (n.d.). ლექსიკონი-ცნობარი სოციალურ მეცნიერებებში. მოძიებულია 5 ნოემბერი, 2018 <http://dictionary.css.ge/content/stereotypes>

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Manana Enukidze

Georgian Students' Self-Presentation of their National Identity at
European Universities

Sociology of Culture and Media

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for Degree of Master
in Social and Cultural Studies

Thesis supervisor: Lia Tsuladze – PhD in Sociology,
Associate Professor at Tbilisi State University
Amiran Berdzenishvili – PhD in Philosophy,
Full Professor at Tbilisi State University

Tbilisi

2019